

Bruno Moslavac*

ZAŠTITA ŽRTAVA PREMA KONVENCIJI VIJEĆA EUROPE O SUZBIJANJU TRGOVANJA LJUDIMA

Mjere zaštite i promicanja prava žrtava trgovanja ljudima donošenjem Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima dobivaju na značenju i pridaje im se dužna pažnja, potvrđujući tezu da žrtva treba biti središte, a ne objekt kaznenog postupka.

U ovome radu autor prikazuje standarde zaštite prava žrtava trgovanja ljudima koje uvodi Konvencija, uspoređujući zahtjeve koje postavlja Konvencija s normama unutarnjeg zakonodavstva, uz istraživanje stvarne provedbe zakonskih normi koje reguliraju prava žrtava u hrvatskom pravu.

Konvencija određuje detaljne, jasne i sveobuhvatne standarde nužne zaštite žrtava trgovanja ljudima, osoba koje su prošle nezamislive patnje nedostojne čovjeka i kojima je ljudski, humano, ne samo zajamčiti nego i uistinu pružiti svu moguću skrb, pažnju, pomoć i zaštitu. Okviri pružanja pomoći i zaštite žrtava, uz jamčenje prava koja im pripadaju slovom zakona i međunarodnih ugovora koji reguliraju materiju trgovanja ljudima, široki su i provedba postavljenih zahtjeva u stvarnosti je velik izazov za sve države članice. Ostvarenje standarda koje postavlja i iziskuje Konvencija za sada je tek u začetku.

Sagledavajući standarde koje uvodi Konvencija i uspoređujući zakonske okvire unutarnjeg prava s ostvarenjem prava žrtava trgovanja ljudima kojima se ti standardi trebaju ostvariti, vidi se da zakonodavstvo u većoj mjeri zadovoljava postavljene kriterije, ali stvarna provedba postavljenih zakonskih okvira u praksi vrlo je upitna.

Zakonom o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima¹ (NN-Međunarodni ugovori broj 7/07.; dalje: Konvencija) u hrvatsko

---

* Bruno Moslavac, dipl. pravnik, polaznik Poslijediplomskog studija iz kaznenopravnih znanosti na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i tajnik Visoke škole za menadžment u turizmu i informatici u Virovitici.

¹ Konvencija je stupila na snagu 1. veljače 2008., nakon što ju je potpisalo ukupno 37 država, uključujući Republiku Hrvatsku, a ratificiralo 14 država: Albanija, Austrija, Gruzija, Moldavija, Rumunjska, Slovačka, Bugarska, Hrvatska, Danska, BiH, Cipar, Francuska, Malta i Norveška. Stanje na dan 2. veljače 2008.. Izvor: <http://conventions.coe.int>.

zakonodavstvo uvedeni su značajni standardi za zaštitu žrtava trgovanja ljudima. Konvencija je usvojena u Varšavi 16. svibnja 2005., Republika Hrvatska potpisala ju je na dan usvajanja, a ratificirala 5. rujna 2007. Konvencija je stupila na snagu 1. veljače 2008., sukladno čl. 42. koji propisuje da stupa na snagu protekom tri mjeseca od dana kad je ratificira deset država, uključujući najmanje osam država članica Vijeća Europe.

Žrtvom se po Konvenciji smatra svaka fizička osoba koja je postala predmetom trgovanja ljudima (čl. 4. t. e). Trgovanje ljudima, sukladno odredbi čl. 4. t. a) Konvencije, znači vrbovanje, prijevoz, premještanje, skrivanje ili prihvatanje osoba, uz primjenu prijetnje ili sile ili drugih oblika prinude, otmice, prijevare, obmane, zlorabe ovlasti ili osjetljivog položaja ili uz davanje ili primanje novčanih sredstava ili drugih koristi radi dobivanja pristanka osobe koja ima nadzor nad drugom osobom, a sa svrhom njezina iskorištavanja. Iskorištavanje, u najmanju ruku, uključuje iskorištavanje prostituiranja drugih osoba ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili pružanje usluga, ropstvo ili ropstvu slične odnose, služenje ili odstranjivanje tjelesnih organa.²

“Žrtva u sustavu kaznenog pravosuđa služi kao izvor saznanja, kao dokazno sredstvo. Pravosudni sustav nije dovoljno senzibiliziran za potrebe žrtve”.³

Na žrtvu se uistinu gleda kao na potencijalni izvor saznanja o činjenicama važnim za pokretanje i vođenje kaznenog postupka, sasvim ili u velikoj mjeri zanemarujući pri tome njezina prava, zaštitu, pružanje pomoći toj istoj žrtvi. Nedvojbeno oštećenici/žrtve jesu pouzdan i vjeran izvor saznanja u kaznenom postupku budući da su im najbolje poznate činjenice kojima je moguće utvrđivanje postojanja trgovanja ljudima, ali njihova saznanja ne smiju ići na njihovu štetu i na štetu njihovih ljudskih prava i sloboda. Pravosuđe u cjelini mora osigurati odgovarajuće mjere zaštite žrtava kako bi istodobno osiguralo dokazivanje kaznenog djela trgovanja ljudima, što je neodvojivo povezano i u međusobnoj uzročnosti.

Budući da se Konvencija primjenjuje na sve oblike trgovanja ljudima, nacionalne i/ili transnacionalne, povezane s organiziranim kriminalom ili ne, te promiče poštovanje prava žrtava, njihovu zaštitu i suzbijanje trgovanja ljudima kao najvažnije ciljeve, iznimno je vrelo glede zaštite ljudskih prava žrtava, postavlja čvrste temelje i okvire pružanja pomoći žrtvama i osigurava učinkovit kazneni progon.

---

² Takva definicija preuzeta je iz Protokola za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece, kojim je dopunjena Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, a koji sadržava prvu ugovorenu, međunarodno obvezujuću definiciju pojma trgovanja ljudima.

³ Šeparović, Z., *Viktimologija - studije o žrtvama*, Informator, Zagreb, 1998., str. 249.

Cijelo jedno poglavlje Konvencije (poglavljje III.) regulira mjere za zaštitu i promicanje prava žrtava trgovanja ljudima, uz zajamčenu ravnopravnost spolova, i posvećeno je tim mjerama.

Većina odredaba poglavlja III. Konvencije odnosi se na sve žrtve trgovanja ljudima, no odredbe čl. 13. i čl. 14. posebice reguliraju postupak prema žrtvama koje nezakonito borave u državi stranci i na žrtve kojima je odobren samo kratkotrajni boravak. Nadalje, odredbe čl. 10. st. 2., čl. 12. st. 1. i čl. 13. Konvencije odnose se i na osobe koje još nisu formalno identificirane kao žrtve, a za koje se osnovano sumnja da to jesu. Poglavlje III. najvažniji je dio Konvencije i njegove su odredbe usmjerene isključivo na zaštitu prava žrtava trgovanja ljudima.

1. IDENTIFIKACIJA ŽRTAVA

Protokol za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtava trgovanja ljudima propisuje da identifikaciju žrtava trgovanja ljudima u RH mogu obaviti:

- a) Ministarstvo unutarnjih poslova,
- b) ministarstvo nadležno za poslove socijalne skrbi,
- c) nevladine udruge i Međunarodna organizacija za migracije (IOM),
- d) ostale međunarodne organizacije.

Nakon identificiranja žrtve navedene institucije dužne su o obavljenoj identifikaciji izvijestiti bez odgađanja nacionalnog koordinatora za suzbijanje trgovanja ljudima i Ministarstvo unutarnjih poslova, ako ono nije izvršilo identifikaciju.

Identifikaciju žrtve u pravilu obavlja Ministarstvo unutarnjih poslova, u suradnji s organizacijama civilnog društva, a kad je žrtva dijete, to je ministarstvo dužno surađivati s ministarstvom nadležnim za poslove socijalne skrbi. U slučajevima zatjecanja maloljetnih osoba bez pratnje roditelja ili skrbnika na teritoriju RH, uključujući i maloljetnike za koje se opravdano sumnja da su žrtve trgovanja ljudima, određuje im se posebni skrbnik radi poduzimanja odgovarajućih radnji u svrhu zaštite maloljetnika.

Sukladno čl. 10. st. 1. Konvencije, svaka država stranka mora u svojim nadležnim tijelima imati osobe koje su prošle izobrazbu i koje su kvalificirane za sprječavanje i suzbijanje trgovanja ljudima, za identifikaciju i pružanje pomoći žrtvama, uključujući djecu.

To je nužno radi izbjegavanja eventualnog kažnjavanja ili deportacije žrtava, s tim da Konvencija ne traži da to budu stručnjaci u području prevencije i suzbijanja trgovanja ljudima, ali moraju biti obučeni i kvalificirani za identifikaciju žrtve.

IOM obučava socijalne radnike, sociologe i psihologe za rad sa žrtvama trgovanja ljudima, pri čemu im pomoć pružaju nevladine udruge,⁴ slijedom čega je opravdano uključivanje IOM u identifikaciju žrtava. Nevladine udruge u RH aktivno su uključene u rad na području suzbijanja trgovanja ljudima, a neposrednu komunikaciju i koordinaciju s državnim tijelima zaduženim za suzbijanje trgovanja ljudima provode posredstvom svojih predstavnika u Nacionalnom odboru za suzbijanje trgovanja ljudima, osnovanom 9. veljače 2002. (NN 54/02.).

Neuspjeh u identifikaciji žrtve znači daljnje zatiranje njezinih ljudskih prava, a nadležna tijela kaznenog progona istodobno gube nužnoga svjedoka za pokretanje i provedbu kaznenog postupka protiv počinitelja kaznenog djela trgovanja ljudima.⁵

Mora se osigurati da različita tijela međusobno surađuju i da surađuju s mjerodavnim potpornim organizacijama, kako bi žrtve bile identificirane u postupku koji na odgovarajući način uzima u obzir posebnu situaciju u kojoj su se našle žrtve koje su žene i djeca i kako bi im se, kad je to potrebno, izdale dozvole boravka u skladu s uvjetima iz članka 14. Konvencije.

Postupak identifikacije žrtava je dugotrajan i najčešće mukotrpan jer nerijetko i same žrtve, svjesno ili nesvjesno, odbijaju priznati da su bile žrtvom, pa sukladno čl. 10. st. 2. Konvencije svaka stranka treba usvojiti zakonodavne ili druge mjere koje su potrebne kako bi se žrtve identificirale na odgovarajući način u suradnji s drugim strankama i mjerodavnim potpornim organizacijama.

Kad nadležna tijela imaju opravdane razloge za sumnju da je neka osoba bila žrtva trgovanja ljudima, svaka će stranka osigurati da ta osoba ne bude uklonjena s njezina državnog područja sve dok nadležna tijela ne okončaju identifikacijski postupak kojim prepoznaju žrtvu kaznenog djela opisanog u članku 18. Konvencije i na sličan će način osigurati da ta osoba dobije pomoć koja je opisana u članku 12. stavcima 1. i 2. Konvencije.

Pod postojanjem opravdanih razloga za sumnju da je neka osoba žrtva trgovanja ljudima treba razumjeti da nije dovoljno samo utvrđivati je li neka osoba žrtva, nego država stranka mora poduzeti apsolutno sve moguće mjere, čak i po cijenu pogreške u većem broju slučajeva identifikacije žrtava, da nijedna potencijalna žrtva ni pod kojim uvjetima i ni iz kojega razloga ne bude udaljena s teritorija te države prije no što nadležna tijela ne otklone i zadnju sumnju da konkretna osoba nije žrtva trgovanja ljudima.

---

⁴ Prema: Izvješće o provedbi Nacionalnog plana za suzbijanje trgovanja ljudima 2002.-2003., <http://www.vlada.hr>.

⁵ Prema: Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, Explanatory Report, str. 23.

Utrošak vremena i sredstava u slučajevima utvrđenja da neka osoba nije žrtva nemjerljiv je s posljedicama neidentificiranja i samo jedne žrtve, ima li se na umu sekundarna viktimizacija i prava žrtava, neosnovano neprepoznatih. Tim zahtjevom ne traži se pokretanje cjelokupnog sustava pomoći i zaštite žrtava, nego samo osiguranje pravilnog utvrđenja svih odlučnih činjenica značajnih za pravilnu identifikaciju žrtava.

Kako bi se izbjegle situacije da se žrtve protjeraju iz države stranke, Konvencija iziskuje osiguranje dovoljno vremena za provođenje postupka identifikacije i prepoznavanja žrtve trgovanja ljudima kao takve, uz osiguranje oporavka i pomoći žrtvama zadovoljavanjem osnovnih životnih potreba, liječničke pomoći, tumača, pravne pomoći i drugoga.

RH je uskladila svoje zakonodavstvo sa stečevinom EU i odredila da taj primjereni rok iznosi 30 dana, u kojemu stranac (žrtva) koji nezakonito boravi na njezinu teritoriju može zatražiti privremeni boravak iz humanitarnih razloga. U tom određenom roku stranca se neće protjerati iz RH.

Važno je naglasiti da postupak identifikacije žrtve sukladno čl. 10. Konvencije ne smije ovisiti o pokretanju ili provedbi kaznenog postupka protiv počinitelja kaznenog djela trgovanja ljudima.⁶

Čl. 10. st. 3. precizira situacije u kojima nadležna tijela države stranke nisu sigurna kolika je dob žrtve, a postoje razlozi za vjerovanje da je žrtva dijete,⁷ određenjem da će se žrtva smatrati djetetom i pružit će joj se posebne zaštitne mjere sve do utvrđivanja njezine dobi. Djeca zahtijevaju posebnu skrb, tretman i mjere, osobito zaštite od sekundarne viktimizacije, stoga je opravdan zahtjev za obazrivim postupanjem u slučajevima nemogućnosti ili nesigurnosti pri određenju točne dobi žrtve.

Uputa o načinu reguliranja boravaka žrtvama trgovanja ljudima (dalje: Uputa) određuje da će se postupak voditi kao da se radi o djetetu ili maloljetnoj osobi, s ciljem posebne zaštite djeteta ili maloljetne osobe, u svim slučajevima kad se dob identificirane žrtve ne može sa sigurnošću utvrditi. Svaki postupak u kojemu sudjeluje dijete ili maloljetna osoba smatra se hitnim postupkom.

Čim se utvrdi da je žrtva dijete bez pratnje, svaka će stranka:

- a) osigurati da dijete zastupa zakonski skrbnik, organizacija ili tijelo koji će djelovati u najboljem interesu toga djeteta,
- b) poduzeti potrebne mjere za utvrđivanje djetetova identiteta i državljanstva,

---

⁶ Osobu treba smatrati žrtvom neovisno o tome je li počinitelj nasilja otkriven, uhićen, optužen ili osuđen i neovisno o srodničkim odnosima počinitelja i žrtve. Prema: Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law, t. 9., <http://www.ohchr.org>.

⁷ "Dijete" prema odredbi čl. 4. t. d) Konvencije označuje svaku osobu mlađu od 18 godina.

c) poduzeti sve potrebne napore kako bi se pronašla djetetova obitelj, ako je to u djetetovu najboljem interesu (čl. 10. st. 4. Konvencije).

Ministarstvo unutarnjih poslova poduzima potrebne mjere za utvrđivanje identiteta djeteta žrtve, njegova državljanstva i pronalaženja članova njegove obitelji. Žrtvi djetetu nadležno tijelo za socijalnu skrb imenuje skrbnika, radi odgovarajuće zaštite njegovih prava.

2. ZAŠTITA PRIVATNOGA ŽIVOTA

Sukladno odredbama čl. 11. st. 1. Konvencije, svaka država stranka mora zaštititi privatni život i identitet žrtava. Osobni podaci o njima bit će pohranjeni i upotrebljavati će se u skladu s uvjetima iz Konvencije o zaštiti pojedinaca u pogledu automatizirane obrade osobnih podataka⁸ (ETS br. 108). Države stranke Konvencije dužne su poštovati odredbe o zaštiti osobnih podataka žrtava neovisno o tome jesu li ili nisu ratificirale Konvenciju o zaštiti pojedinaca u pogledu automatizirane obrade osobnih podataka.

Opravdanje potrebe za pravnom zaštitom uporabe osobnih podataka, a time i za pojačanom zaštitom privatnosti građana, Konvencija pronalazi u povećanoj uporabi računala u administrativne svrhe (uz internacionalizaciju prijenosa podataka), što iziskuje odgovornost onih koji te podatke rabe. Podaci prikupljeni o pojedincu ne smiju se upotrijebiti na njegovu štetu, slijedom čega treba osigurati njihovu odgovarajuću zaštitu, prikupljati informacije samo u određenu svrhu i u tu ih svrhu samo koristiti, štiti podatke od neovlaštenih zadiranja i medije na kojima su podaci pohranjeni od fizičkih oštećenja.⁹ Svrha Konvencije o zaštiti pojedinaca u pogledu automatizirane obrade osobnih podataka jest osigurati poštovanje ljudskih prava i temeljnih sloboda svakoj fizičkoj osobi, bez obzira na državljanstvo i boravište, a osobito njezino pravo na zaštitu osobnih podataka koji se na nju odnose, kao obavijesti koja se odnosi na određenog ili odredivog pojedinca.

Važnost zaštite osobnih podataka ogleda se i u činjenici da Ustav Republike Hrvatske (NN 41/01. - pročišćeni tekst; dalje: Ustav RH) u čl. 37. jamči sigurnost i tajnost osobnih podataka. Ustav RH određuje da se bez privole ispitanika osobni podaci mogu prikupljati, obrađivati i koristiti isključivo pod zakonskim uvjetima. Zakonom se uređuje i zaštita osobnih podataka i nadzor

---

⁸ Potvrđena Zakonom o potvrđivanju Konvencije za zaštitu osoba glede automatizirane obrade osobnih podataka i Dodatnog protokola uz Konvenciju za zaštitu osoba glede automatizirane obrade osobnih podataka u vezi nadzornih tijela i međunarodne razmjene podataka, NN - Međunarodni ugovori broj 4/05. i 12/05.

⁹ Prema: Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data, Explanatory Report, Introduction, t. 3, str. 1., <http://conventions.coe.int>.

nad djelovanjem informatičkih sustava. Izričito je propisana zabrana uporabe osobnih podataka protivno utvrđenoj svrsi njihova prikupljanja. Takvim određenjem Ustav RH jasno pridaje dužnu pažnju i značenje zaštiti osobnih podataka kao jednoj od osobnih sloboda i prava svakog građanina.

U unutarnjem pravu RH, sukladno Zakonu o zaštiti osobnih podataka (NN 103/03.; dalje: ZZOP), svrha zaštite osobnih podataka jest zaštita privatnog života i ostalih ljudskih prava i temeljnih sloboda u prikupljanju, obradi i korištenju osobnih podataka (čl. 1. st. 2. ZZOP).

Uputa propisuje da je, radi osiguranja zaštite privatnosti i identiteta žrtava trgovanja ljudima, u svim postupcima u kojima se pojavljuje žrtva trgovanja ljudima obvezna primjena propisa o zaštiti podataka.

Osobni podaci mogu se prikupljati samo u svrhu s kojom je ispitanik upoznat, koja je zakonita i izričito navedena, a obrađivati jedino u svrhu u koju su prikupljeni ili je podudarna svrsi prikupljanja. Dodatno je predviđena posebna zaštita prikupljenih podataka. Osobni podaci smiju se prikupljati i dalje obrađivati uz privolu ispitanika ili u slučajevima određenim zakonom, a osobni podaci o maloljetnim osobama uz posebne mjere zaštite propisane posebnim zakonima.

Osobni podaci moraju biti bitni za postizanje određene svrhe, točni, potpuni, ažurni i ne smiju se prikupljati u većem opsegu nego što je nužno za postizanje određene svrhe. Moraju se čuvati u obliku koji dopušta identifikaciju ispitanika ne duže no što je to potrebno za svrhu u koju se podaci prikupljaju ili obrađuju. To je naročito značajno za zaštitu žrtava trgovanja ljudima budući da im jamči zaštitu njihovih osobnih podataka i nakon napuštanja države stranke jer time prestaje potreba njihova čuvanja.

Bez privole ispitanika osobni podaci smiju se prikupljati i obrađivati samo u svrhu izvršavanja zakonskih obveza, zaštite života ili tjelesnog integriteta ispitanika ili druge osobe, ako je ispitanik sam objavio podatke ili ih je objavio u javnom interesu.

Zabranjeno je prikupljanje i obrada osobnih podataka koji se odnose na rasno ili etničko podrijetlo, politička stajališta, vjerska ili druga uvjerenja, sindikalno članstvo, zdravlje ili spolni život te podataka o kaznenom i prekršajnom postupku (čl. 8. st. 1. ZZOP).

Davanje podataka ovlaštenim korisnicima uvjetovano je pisanim zahtjevom korisnika, koji mora sadržavati svrhu i pravni temelj za korištenje osobnih podataka, o čemu se vodi posebna evidencija. Protekom vremena nužnog za ostvarenje određene svrhe osobni podaci se brišu, ako posebnim zakonom nije drugo određeno.

Kao dodatna jamstva zaštite prava na privatnost i zaštitu identiteta predviđeno je da svaki ispitanik, osobno ili po zakonskom zastupniku ili punomoćniku, ima pravo podnijeti zahtjev da mu se dostavi potvrda obrađuju li se njegovi osobni podaci ili ne; dobiti obavijest o podacima čija je obrada u tijeku i izvoru

tih podataka, sve u razumljivom obliku; izvršiti uvid u svoje osobne podatke i prijepis podataka iz evidencija; primiti izvratke, potvrde ili ispise osobnih podataka koji sadržavaju naznaku svrhe i pravnog temelja prikupljanja, obrade i korištenja tih podataka; dobiti ispis podataka o tome tko je i po kojem pravnom temelju dobio na korištenje osobne podatke koji se odnose na njega te dobiti obavijest o logici automatske obrade podataka koja se na njega odnosi. (čl. 6. Konvencije o zaštiti osoba glede automatizirane obrade osobnih podataka i čl. 19. ZZOP). Tom odredbom odgovarajuće se štite prava ispitanika od neovlaštenog zadiranja u njegove osobne podatke i zaštita tih prava, gdje se ovlaštenik ima pravo upoznati sa svim evidencijama koje se vode o njegovim osobnim podacima, uz pravo na podnošenje zahtjeva za utvrđivanje povrede prava Agenciji za zaštitu osobnih podataka, koja odlučuje o povredi prava rješenjem koje je upravni akt i protiv kojega se može pokrenuti upravni spor. Time je zajamčena sudska zaštita temeljnih prava i sloboda ispitanika ili žrtve koja smatra da joj je pravo na privatnost povrijeđeno odlukom Agencije. Isto tako, za štetu koja nastane ovlašteniku zbog obrade podataka protivno odredbama ZZOP-a ili u slučaju neovlaštenog korištenja odnosno neovlaštenog davanja na korištenje njegovih osobnih podataka, odgovara voditelj¹⁰ zbirke osobnih podataka, sukladno općim propisima o naknadi štete (čl. 26. ZZOP).

Zanimljivo je uređenje vođenja osobnih podataka sukladno odredbama novih propisa, Zakona o strancima (NN 79/07.; dalje ZS) i Zakona o azilu, koji stupaju na snagu 1. siječnja 2008. (NN 79/07.; dalje: ZA), gdje je precizno definirano tko vodi, na koji način i koje evidencije osobnih podataka o strancima i azilantima.

Prema čl. 194. ZS, radi učinkovite kontrole provođenja postupaka propisanih tim zakonom, MUP vodi zbirke podataka o strancima kojima je izdana putna isprava i viza, strancima kojima je odobren ili odbijen ulazak i izlazak, strancima na kratkotrajnom, privremenom i stalnom boravku, strancima kojima je izdana radna i poslovna dozvola, strancima kojima je prestao boravak, strancima na privremenom ostanku, strancima prema kojima je primijenjena mjera za napuštanje države, osobnim iskaznicama za stranca, putnim ispravama za stranca, privremeno zadržanim stranim putnim ispravama, prijavi i odjavi boravišta, prebivališta i adrese stanovanja stranaca kojima je odobren boravak, uzetim otiscima prstiju i fotografiranju stranaca prema kojima su poduzete mjere za napuštanje države. Osobni podaci sadržani u zbirkama podataka prikupljaju se, pohranjuju i obrađuju sukladno propisima kojima se uređuje zaštita osobnih podataka.

---

¹⁰ Fizička ili pravna osoba, javna vlast, služba ili svako drugo tijelo koje je prema unutarnjem pravu nadležno za odlučivanje o svrsi automatizirane zbirke podataka, o kategorijama osobnih podataka koje treba pohraniti i o operacijama koje na njih treba primijeniti, čl. 2. t. d) Konvencije o zaštiti pojedinaca u pogledu automatizirane obrade osobnih podataka.

ZA propisuje da MUP, radi učinkovite kontrole provođenja postupaka propisanih tim zakonom, vodi zbirke podataka o tražiteljima azila, azilantima, strancima pod privremenom zaštitom, strancima pod supsidijarnom zaštitom, putnim ispravama za azilante, iskaznicama tražitelja azila, osobnim iskaznicama azilanata, iskaznicama stranaca pod privremenom zaštitom, iskaznicama stranaca pod supsidijarnom zaštitom, privremeno zadržanim putnim i drugim ispravama, prijavi/odjavi boravišta i/ili adrese stanovanja azilanta te prijavi/odjavi boravišta i/ili adrese stanovanja tražitelja azila, stranaca pod privremenom zaštitom i stranaca pod supsidijarnom zaštitom, uzetim otiscima prstiju i fotografiranjem tražitelja azila i stranaca pod privremenom zaštitom. U vezi s prikupljanjem, obradom i pohranom podataka, predviđeno je istovjetno rješenje kao i u ZS, što je suglasno sa standardima predviđenim Konvencijom.

Radi sprječavanja sekundarne viktimizacije i naknadnog izlaganja nasilju žrtava, nužno je strogo poštovanje odredaba o zaštiti njihove privatnosti i identiteta, uz odgovarajuću zaštitu prikupljenih podataka. Duljina njihova čuvanja mora biti usko vezana sa svrhom njihova prikupljanja, odnosno za identificiranje žrtve, pružanje pomoći, uređenje pravnih odnosa, pribavljanje dozvole boravka, eventualno korištenje pravnih lijekova do povratka žrtve u državu podrijetla, ako je riječ o strancu. Upravo je svrha prikupljanja i obrade osobnih podataka jamstvo zaštite pojedinca od neovlaštenih zadiranja u njegovu privatnost i ljudska prava. Odlaskom žrtve sa ozemlja RH prestaje stvarna potreba za čuvanjem njezinih osobnih podataka u evidencijama gdje je označena žrtvom, jer je svrha prikupljanja osobnih podataka o nekoj osobi kao žrtvi trgovanja ljudima ispunjena provedbom odgovarajućih mjera da joj se pomogne i da je se zaštititi te će se njezina prava najbolje zaštititi uništenjem evidencija o njezinim osobnim podacima gdje je označena žrtvom, u mjeri i postupku određenom posebnim propisima. Za žrtve koje su hrvatski državljani, evidencije o njihovim osobnim podacima kao žrtvama trgovanja ljudima ne bi se trebale voditi dulje nego je to potrebno za provedbu svih mjera njihove zaštite i eventualno vođenje kaznenog postupka protiv počinitelja kaznenog djela trgovanja ljudima, a nikako ne dulje od vremena protekom kojega nastupa zastara kaznenog progona za to kazneno djelo iz čl. 175. KZ.

Čl. 11. st. 2. Konvencije propisuje posebne mjere zaštite djece za koje bi bilo posebno štetno da se njihov identitet otkrije određenjem obveze svaka stranke da usvoji mjere kojima će osigurati da identitet ili podaci koji omogućavaju identifikaciju djeteta koje je žrtva trgovanja ljudima ne budu javno objavljeni putem medija ili na bilo koji drugi način, osim u iznimnim okolnostima s ciljem lakšeg pronalaženja članova obitelji ili drugog načina osiguranja dobrobiti i zaštite djeteta.

Izvršno rješenje za zaštitu privatnosti žrtava propisano je odredbom čl. 119. st. 5. Zakona o sudovima za mladež, koji određuje da se podaci prikup-

ljeni putem tehničkih uređaja za prijenos slike i zvuka uništavaju protekom pet godina od pravomoćnosti presude.

Svaka će stranka razmotriti usvajanje mjera, u skladu s člankom 10. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, na način na koji ga¹¹ tumači Europski sud za ljudska prava, čiji je cilj potaknuti medije da štite privatnost i identitet žrtava putem samoregulatornih ili nekih drugih regulatornih mjera (čl. 11. st. 3. Konvencije).

Sukladno čl. 10. st. 1. Konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda (NN-Međunarodni ugovori 6/99. - pročišćeni tekst; dalje: KZLJP), svatko ima pravo na slobodu izražavanja, što obuhvaća slobodu mišljenja i slobodu primanja i širenja informacija i ideja, bez miješanja javne vlasti i neovisno o granicama.

Budući da ostvarivanje tih sloboda ujedno obuhvaća dužnosti i odgovornosti, propisano je da može biti podvrgnuto formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom, radi zaštite državne sigurnosti, sprječavanja nereda ili zločina, javnog reda i mira, teritorijalne cjelovitosti, zaštite zdravlja i morala, ugleda i prava drugih, očuvanja autoriteta i nepristranosti sudbene vlasti te sprječavanja odavanja povjerljivih informacija (čl. 10. st. 2. KZLJP)

Odredba čl. 10. st. 2. KZLJP pruža polaznu osnovu državama da potaknu medije da štite privatnost i identitet žrtava putem odgovarajućih mjera, radi sprječavanja sekundarne viktimizacije žrtava trgovanja ljudima, zaštite njihove sigurnosti, zaštite privatnosti žrtava, njihova ugleda, prava, ćudoređa itd.

Europski sud za ljudska prava morat će kroz praksu izgraditi tumačenje odredaba čl. 10. KZLJP glede ograničavanja slobode primanja i širenja informacija u pogledu žrtava trgovanja ljudima, osobito vodeći računa o slobodi medija i zaštiti privatnosti žrtava istodobno. Posebno je pitanje koliko daleko seže ovlast države u ograničavanju medija glede slobode primanja i posebice širenja informacija. Konvencija još nije stupila na snagu, pa valja očekivati izgradnju sudske prakse u dogledno vrijeme. Uvođenje mjera od strane država stranaka za reguliranje medijske zaštite privatnosti i identiteta žrtava trgovanja ljudima u velikoj mjeri ovisit će o odlukama toga suda, spremnosti stranaka i predstavnika medija za iznalaženjem odgovarajućih rješenja problema i samih medija na aktivno uključenje u zaštitu žrtava.

---

¹¹ U tekstu Konvencije na hrvatskom stoji "je" umjesto "ga", iako je očito da se odnosi na čl. 10., a isto proizlazi i iz teksta Konvencije na engleskom jeziku "... in accordance with article 10 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms as interpreted by...", nap. a.

3. POMOĆ ŽRTVAMA

Svaka je država stranka dužna usvojiti zakonodavne i druge mjere koje su potrebne kako bi se pomoglo žrtvama u njihovu fizičkom, psihološkom i socijalnom oporavku (čl. 12. st. 1. Konvencije). Takva pomoć uključivat će najmanje:

- a) životni standard koji im može omogućiti zadovoljavanje osnovnih životnih potreba, i to putem mjera kao što su: prikladan i siguran smještaj, psihološka i materijalna pomoć,
- b) pristup hitnoj medicinskoj skrbi,
- c) usluge prevođenja i tumačenja, kad je to potrebno,
- d) savjetovanje i informiranje, posebice o njihovim zakonskim pravima i uslugama koje su im dostupne, na jeziku koji razumiju,
- e) pomoć koja će im omogućiti da se njihova prava i interesi iznesu i razmotre u odgovarajućim fazama kaznenog postupka protiv počinitelja,¹²
- f) pristup obrazovanju za djecu.

Program pomoći i zaštite žrtvama trgovanja ljudima, sukladno odredbi čl. 70. st. 3. ZS, obuhvaća zdravstvenu i psihosocijalnu zaštitu, siguran smještaj, usluge prevođenja i tumačenja, pravnu pomoć te siguran povratak u državu podrijetla, za strance.

Svaka će stranka pokloniti odgovarajuću pažnju potrebi da se osigura sigurnost i zaštita žrtve (čl. 12. st. 2. Konvencije).

Sigurnim smještajem, prema odredbi čl. 72. st. 2. ZS, smatra se mjesto gdje je žrtva zaštićena od utjecaja osobe osumnjičene za počinjenje kaznenog djela.

Na području RH osnovana su službena sigurna skloništa za žrtve trgovanja ljudima, ustrojena prema najmodernijim standardima, koja se financiraju iz državnog proračuna. Radi sigurnosti žrtava, nadležna policijska uprava obavlja po potrebi pojačanu ophodnju u okruženju u kojemu se sklonište nalazi. Ako žrtva eventualno ne želi boraviti u skloništu, osigurat će joj se boravak u alternativnom sigurnom smještaju, gdje će joj biti pružena istovjetna pomoć i zaštita kao u službenom skloništu.

U sigurnom smještaju žrtvama se osigurava potpuna potrebna pomoć (psihosocijalna, zdravstvena, pravna) i zaštita, na temelju prethodno izrađenog individualnog programa koji donosi ministarstvo nadležno za poslove socijalne skrbi, u suradnji s nevladinim organizacijama. Time je zadovoljen i standard, zahtijevan odredbom čl. 12. st. 3. Konvencije, o obvezama stranaka da osiguraju potrebnu medicinsku i drugu pomoć žrtvama koje zakonito borave na njihovu državnom području, a nemaju odgovarajuća sredstva i trebaju takvu pomoć.

---

¹² Odredba čl. 25. st. 3. Konvencije UN protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta postavlja istovjetan zahtjev, uz nadopunu da to ne smije štetiti interesima obrane počinitelja.

Žrtvi trgovanja ljudima koja je hrvatski državljanin također se omogućuje smještaj u sigurnom skloništu, ako nema gdje boraviti ili se ne želi vratiti u krug obitelji. Po potrebi omogućit će joj se posjet odgovarajućim ustanovama specijaliziranim za pružanje psihosocijalne, zdravstvene ili pravne pomoći. Cilj tih aktivnosti, utemeljenih na individualiziranim programima, jest resocijalizacija žrtava, premošćivanje trauma izazvanih stradanjem i reintegracija u društvo. Po potrebi, žrtvama će se omogućiti dodatno obrazovanje i pružiti pomoć pri zapošljavanju. Na taj način zadovoljen je i uvjet iz čl. 12. st. 4. Konvencije, koji traži da svaka država stranka usvoji pravila prema kojima će žrtve koje zakonito borave na njezinu državnom području imati pravo na pristup tržištu rada, strukovnoj izobrazbi i obrazovanju.

Procesna zaštita ugroženih svjedoka regulirana je odredbama čl. 238. a-čl. 238.e ZKP, koji predviđaju da svjedok može uskratiti iznošenje svojih osobnih podataka¹³ ako postoji vjerojatnost da bi davanjem svjedočkog iskaza odnosno odgovorom na pojedino pitanje sebe ili sebi blisku osobu izložio ozbiljnijoj opasnosti za život, zdravlje, tjelesnu nepovredivost, slobodu ili imovinu većeg opsega, sve dok se ne osigura njegova zaštita.

Zaštita svjedoka sastoji se u posebnom načinu ispitivanja svjedoka i sudjelovanja u postupku te mjera zaštite ugroženog svjedoka i njemu bliskih osoba izvan postupka.¹⁴ Svjedok može zatražiti zaštitu i prije početka kaznenog postupka, kao i tijekom istrage, gdje će istražni sudac, ako ocijeni osnovanim postojanje opasnosti, prekinuti saslušanje svjedoka i zatražiti od nadležnog državnog odvjetnika da u roku ne dužem od tri dana dostavi pisani obrazloženi prijedlog za primjenu posebnog načina ispitivanja i sudjelovanja ugroženog svjedoka u postupku te po potrebi i izvješće o mjerama izvanprocesne zaštite. Ako državni odvjetnik u ostavljenom roku ne podnese taj prijedlog, istražni će sudac zatražiti odluku izvanraspravnog vijeća, koje je dužno odluku donijeti u roku tri dana.

Prijedlog za posebni način ispitivanja i sudjelovanja ugroženog svjedoka u kaznenom postupku državni odvjetnik podnosi u zapečaćenom omotu s naznakom "ugroženi svjedok - tajna", gdje će naznačiti poseban način sudjelovanja svjedoka u postupku i poseban način ispitivanja koje predlaže i razloge za to, kao i eventualno već poduzete mjere prema posebnim propisima koje se već provode. Ako istražni sudac prihvati prijedlog državnog odvjetnika, odredit će pseudonim svjedoka i poseban način sudjelovanja i ispitivanja svjedoka u postupku, rješenjem protiv kojega stranke imaju pravo žalbe izvanraspravnim vijeću, koje o žalbi mora odlučiti u roku tri dana.

---

¹³ Prema važećoj odredbi čl. 238. st. 2. ZKP, to su: ime i prezime, ime oca, jedinstveni matični broj građanina državljanina Republike Hrvatske, zanimanje, boravište, mjesto rođenja, godine života i njegov odnos s okrivljenikom i oštećenikom.

¹⁴ Izvanpostupovna zaštita, o čemu će biti govora u nastavku rada, nap. a.

Podatke o ugroženom svjedoku istražni će sudac zapečatiti u poseban omot i predati na čuvanje tijelu koje provodi program zaštite svjedoka, što će zabilježiti u spisu koristeći se pseudonimom svjedoka. Zapečaćeni omot s podacima svjedoka može iznimno zatražiti od tijela koje provodi postupak zaštite i otvoriti samo drugostupanjski sud kad odlučuje o žalbi protiv presude, pri čemu se na omotu mora zabilježiti da je otvoren i navesti imena članova sudskog vijeća koji su upoznati s njegovim sadržajem. Nakon upoznavanja sa sadržajem, članovi sudskog vijeća iznova će zapečatiti omot i vratiti ga na čuvanje tijelu koje provodi zaštitu (čl. 238.c st. 6. ZKP).

Saslušanje ugroženog svjedoka provodi se pod pseudonimom, ako se posebni način sudjelovanja u postupku odnosi samo na prikrivanje osobnih podataka svjedoka, a ako se odnosi i na prikrivanje njegova izgleda, saslušanje se obavlja posredstvom tehničkih uređaja za prijenos slike i zvuka, kojima rukuje stručna osoba. Lik i glas ugroženog svjedoka će se izmijeniti, a za vrijeme saslušanja svjedok će se nalaziti u prostoriji koja je odvojena od prostorije u kojoj se nalaze sudac i druge osobe koje nazoče ispitivanju. Svjedok zapisnik potpisuje pseudonimom, samo u nazočnosti suca i zapisničara.

Posebna zaštita djece žrtava trgovanja ljudima pri provedbi kaznenog postupka regulirana je odredbama čl. 119. Zakona o sudovima za mladež (NN 11/97., 27/98. i 12/02.; dalje: ZSM), koji propisuje da su sudac za mladež i istražni sudac, kad postupaju u kaznenim predmetima protiv počinitelja kaznenih djela na štetu djece i maloljetnika, dužni osobito obazrivo odnositi se prema djetetu ili maloljetniku na štetu kojeg je počinjeno kazneno djelo, imajući na umu njegovu dob, obilježja njegove ličnosti, obrazovanje i prilike u kojima živi, kako bi se izbjegle moguće štetne posljedice na njegov odgoj i razvoj. Ispitivanje djeteta ili maloljetnika obaviti će se uz pomoć pedagoga, psihologa ili druge stručne osobe.

Dodatno traumatiziranje žrtava odnosno njihova sekundarna viktimizacija realna je opasnost, poglavito kod takvih teških kaznenih djela s elementima nasilja i značajnim zatiranjem ljudskosti i temeljnih prava žrtava, slijedom čega suci moraju osobito pažljivo postupati radi zaštite djece žrtava trgovanja ljudima. "Sekundarna viktimizacija je daljnja, posredna šteta koju žrtva trpi nakon počinjenog kaznenog djela zbog neadekvatne reakcije socijalne sredine (obitelji, policije, pravosudnih tijela u kaznenom postupku, na radnom mjestu, u sredstvima javnog priopćavanja)."¹⁵ Nastaje zbog višekratnog ponavljanja opisa inkriminiranog događaja u obitelji (zapravo višestrukog ponovnog proživljavanja doživljene traume), nestručnog saslušavanja u policiji, državnom odvjetništvu, na sudu. Moguće ju je izbjeći isključivo odgovarajućom izobrazbom osoba koje dolaze u kontakt sa žrtvama.

---

¹⁵ Carić, A., Mlađe osobe u kaznenom pravu (počinitelji i žrtve), PFZ, 2002., str. 121.

Ispitivanje djece ili maloljetnika žrtava može se provesti najviše dva puta, na način da se saslušanje svjedoka/žrtve snima putem tehničkih uređaja za prijenos slike i zvuka, bez nazočnosti suca i stranaka u prostoriji gdje se svjedok nalazi, ali tako da mu stranke mogu postavljati pitanja putem istražnog suca i psihologa, pedagoga ili druge stručne osobe. Čl. 119. st. 3. ZSM propisuje da se žrtva može saslušati u svome stanu ili drugom prostoru u kojemu boravi odnosno u centru za socijalnu skrb. Kad je ispitivanje maloljetne žrtve provedeno na opisane načine, na glavnoj će se raspravi uvijek pročitati zapisnik o saslušanju svjedoka ili reproducirati snimka saslušanja.

Odredbom čl. 117. ZSM zakonodavac je sudovima za mladež povjerio suđenje punoljetnim osobama za kaznena djela počinjena na štetu maloljetnika, štiteći na taj način isključivo interes djece i maloljetnika, želeći im time pružiti pomoć i zaštitu u slučajevima kad su žrtve kaznenih djela.

Navedenim odredbama, nadopunjenim odgovarajućim odredbama posebnog zakona o zaštiti ugroženih svjedoka, osigurana je puna zaštita svjedoka u tijeku kaznenog postupka, koja se odgovarajuće može primijeniti i na žrtve trgovanja ljudima.

Izvanprocesna zaštita žrtava regulirana je Zakonom o zaštiti svjedoka (NN 163/03.; dalje: ZZS), koji uređuje uvjete i postupke za pružanje zaštite ugroženim i njima bliskim osobama, koje su izložene ozbiljnijoj opasnosti za život, zdravlje, tjelesnu nepovredivost, slobodu ili imovinu većeg opsega zbog iskazivanja u kaznenim postupcima za kaznena djela protiv Republike Hrvatske, vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, organiziranog kriminaliteta i za koje se prema zakonu može izreći kazna zatvora od pet godina ili teža kazna. Važno je da je za uključenje u program zaštite potreban pristanak ugrožene osobe odnosno roditelja ili skrbnika za maloljetne osobe.

Ugrožena osoba je svjedok ili druga osoba uključenje koje je u program zaštite opravdano zbog vjerojatnosti ugrožavanja života, zdravlja, tjelesne nepovredivosti, slobode ili imovine većeg opsega, poradi važnosti njihovih saznanja za kazneni postupak (čl. 2. t. 1. ZZS).

Bliska osoba je član zajedničkog kućanstva ugrožene osobe, kao i druga osoba koju ona označi i zahtijeva njezino uključivanje u program zaštite.

Iako je naglasak na zaštiti svjedoka u kaznenom postupku, ZZS je iznimno vrelo zaštite žrtava i izvan postupka jer omogućuje zaštitu svih žrtava teških kaznenih djela, uključujući trgovanje ljudima, što je jasno definirano određenjem da se ugroženom osobom smatra i "druga osoba", različita od svjedoka, "čije je uključenje u program zaštite opravdano...". Mogućnost uključivanja u program zaštite i trećih osoba važna je za žrtve koje imaju obitelj, jer stječu pravo i u mogućnosti su zaštititi kako sebe, tako i svoje najbliže, a takva mogućnost zasigurno olakšava odluku o uključanju u program zaštite, podredno i odluku o spremnosti davanja svjedočkog iskaza u kaznenom postupku.

Zahtjev za uključenje u program zaštite podnosi glavni državni odvjetnik, na prijedlog nadležnog državnog odvjetništva ili ugrožene osobe, kad se na drugi način ne može osigurati slobodan iskaz u kaznenom postupku.

Zaštitu provodi posebna Jedinica za zaštitu, na temelju zaključenog ugovora s ugroženim osobama.

Mjere zaštite ugroženih osoba su ove:

1. tjelesna i tehnička zaštita, što predstavlja neposredno pružanje zaštite s ciljem sprječavanja ugrožavanja života, zdravlja, tjelesne nepovredivosti, slobode ili imovine ugrožene osobe;
2. premještanje ugrožene osobe privremeno je ili trajno preseljenje s mjesta prebivališta ili boravišta ugrožene osobe na drugu lokaciju koju odredi Jedinica za zaštitu. Premještanje je moguće na teritoriju Republike Hrvatske ili izvan njega sukladno međunarodnim ugovorima;
3. mjere prikrivanja identiteta obuhvaćaju izradu i uporabu osobnih isprava u kojima su privremeno promijenjeni osobni podaci, kao i izradu i uporabu isprava o vlasništvu ugrožene osobe. Posljedica toga nije stvarna izmjena osobnih podataka i podataka o vlasništvu u odgovarajućim evidencijama;
4. promjena identiteta izmjena je dijela ili svih osobnih podataka osobe uključene u program, koja nema utjecaja na statusna i druga prava i obveze te osobe. Nakon promjene identiteta pristup izvornom identitetu odobrava i nadzire Jedinica za zaštitu.

Promjena identiteta krajnja je mjera koja se rabi ako se sigurnost ugrožene osobe ne može osigurati provedbom koje od prethodno navedenih mjera. Istekom narečene mjere uključena se osoba izjašnjava o zadržavanju novog identiteta, a svoj izvorni identitet ne može dobiti ako je promjena identiteta značajno utjecala na status druge osobe (zaključenje braka, očinstvo, materinstvo i dr.)

Podaci o identitetu ugrožene osobe ne smiju se davati na uvid trećim osobama, a tijela koja vode odgovarajuće evidencije osobnih podataka dužna su odmah o traženju izvijestiti Jedinicu za zaštitu.

Žrtve na temelju ZZS-a ostvaruju i pravo na potrebnu psihološku, socijalnu i pravnu pomoć, sve do osamostaljenja i uključanja u novu životnu okolinu.

Sukladno odredbi čl. 10. st. 2. t. 3. Zakona o socijalnoj skrbi (NN 73/97., 59/01., 82/01., 103/03. i 44/06., dalje: ZSS), korisnik socijalne skrbi je i "druga osoba koja je u nevolji zbog poremećenih odnosa u obitelji, ovisnosti o alkoholu, drogama ili drugim opojnim sredstvima ili zbog drugih oblika društveno neprihvatljivog ponašanja i drugih uzroka." Korisnik socijalne skrbi može biti samac, član obitelji ili obitelj u cjelini. Navedeni ZSS predviđa zaštitu svih osoba kojima je potrebna socijalna skrb, slijedom čega se po njemu može postupati i u slučajevima trgovanja ljudima.

Ograničenje žrtvama osiguravanja prava socijalne skrbi predstavlja odredba čl. 11. st. 1. ZSS, koja propisuje da se navedena prava osiguravaju samo

hrvatskim državljanima i osobama bez državljanstva koje imaju trajno nastanjenje u Republici Hrvatskoj. Stranim državljanima s trajnim nastanjenjem u Republici Hrvatskoj osiguravaju se ona prava iz socijalne skrbi koja su za njih utvrđena ZSS-om i međunarodnim ugovorima. Ipak, određena je iznimka odredba čl. 11. st. 3. ZSS gdje je određeno da osobe koje nisu obuhvaćene čl. 11. st. 1. i st. 2. mogu ostvariti prava socijalne skrbi pod uvjetima propisanim ZSS-om, ali samo privremeno i ako to zahtijevaju životne okolnosti u kojima su se našle. Ta se iznimka može odgovarajuće primijeniti na žrtve trgovanja ljudima koje su strani državljani, uzimajući kao kriterij i osnovu za ostvarenje prava socijalne skrbi tragične životne okolnosti zbog kojih su se našle u situaciji da im je socijalna skrb nužna.

Prava u sustavu socijalne skrbi koja žrtve mogu ostvariti jesu pravo na savjetovanje, pomaganje u prevladavanju posebnih teškoća, pomoć za uzdržavanje, pomoć za podmirenje troškova stanovanja, jednokratna pomoć, doplatak za pomoć i njegu, pomoć i njegu u kući, osobna invalidnina, osposobljavanje za samostalan život i rad, skrb izvan vlastite obitelji i druge pomoći. Žrtvama trgovanja ljudima od osobite su pomoći pravo na savjetovanje, kao sustavna i programirana pomoć kojoj je svrha uspješnije prevladavanje nedaća i teškoća (čl. 13. st. 1. ZSS) i koje je besplatno za korisnike; pomaganje u prevladavanju posebnih teškoća, koje se pruža osobama u nepovoljnim okolnostima ili kriznim stanjima, a uključuje, između ostaloga, organiziranje učenja djeteta, nabavu odjeće, uključivanje u javne kuhinje, klubove, pronalaženje posla, rješavanje problema stanovanja, smještaja u predškolske ustanove i drugo (čl. 14. st. 1.-3. ZSS); pomoć za uzdržavanje, što obuhvaća uzdržavanje samca ili obitelji koji nemaju sredstava za uzdržavanje u visini utvrđenoj ZSS-om, a nisu ih u mogućnosti ostvariti svojim radom (osobito djeca do 15. godine života) ili prihodima od imovine ili na drugi način (čl. 15. st. 1. ZSS); pomoć za podmirenje troškova stanovanja, što podrazumijeva troškove utvrđene ugovorom o najmu stana u kojem živi samac ili obitelj, a odnose se na najaminu, troškove koji se plaćaju u svezi sa stanovanjem i održavanjem stana (čl. 34. st. 1. ZSS); jednokratna pomoć kao mjera socijalne skrbi osobito je značajna za žrtve trgovanja ljudima, jer se može odobriti samcu ili obitelji koji, zbog trenutačnih okolnosti, prema ocjeni centra za socijalnu skrb, nisu u mogućnosti djelomično ili u cijelosti zadovoljiti osnovne životne potrebe (čl. 40. ZSS); pravo na osposobljavanje za samostalan život i rad koje ima tjelesno ili mentalno oštećena ili psihički bolesna osoba pod uvjetima i na način određen propisom ministra nadležnog za poslove socijalne skrbi (čl. 60. ZSS); skrb izvan vlastite obitelji također je mjera socijalne skrbi od iznimnog značenja za žrtve trgovanja ljudima, a obuhvaća sve oblike smještaja ili boravka u udomiteljskoj obitelji, u domovima socijalne skrbi, kao i one oblike smještaja ili boravka koje pruža vjerska zajednica, trgovačko društvo, udruga i druga domaća i strana pravna i fizička osoba, kojima se korisniku osigurava

stanovanje, prehrana, čuvanje, briga o zdravlju, odgoj i obrazovanje, psihosocijalna rehabilitacija, njega i druge potrebe (čl. 61. ZSS). Ujedno je to i najdostupnija mjera jer se može osigurati i stranom državljaninu te osobi bez državljanstva koja nema prebivalište u RH, sukladno čl. 74. st. 2. ZSS.

Prikazane mjere socijalne skrbi jesu i mogu biti mjere pomoći i zaštite žrtava trgovanja ljudima, premda su ograničenog dosega zbog uskog kruga korisnika kojima su namijenjene, i to poglavito glede stranih državljana.

Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (NN 88/01., 12/02., 33/05. i 48/05.-ispravak; dalje: ZUSKOK) propisuje u čl. 38. st. 1. da se na ispitivanje krunskog svjedoka primjenjuju odredbe ZKP-a, osim odredaba čl. 236. toga zakona u odnosu na djela iz čl. 21. ZUSKOK. ZUSKOK uređuje procesnu zaštitu ugroženih svjedoka kroz odredbe ZKP-a, osim odredbe čl. 236. ZKP, gdje je određeno da svjedok nije dužan odgovarati na pojedina pitanja ako je vjerojatno da bi odgovorom na njih sebe ili bliskog rođaka izložio teškoj sramoti, materijalnoj šteti ili kaznenom progonu, o kojem ga pravu sud mora poučiti i pouku zabilježiti u zapisnik, u odnosu na djela iz čl. 21. ZUSKOK, jer je krunski svjedok zapravo pokajnik.

Čl. 38. st. 2. Zakona o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta propisuje da se mjere zaštite krunskog svjedoka i njemu bliskih osoba izvan kaznenog postupka uređuju posebnim propisom, čime izravno upućuje na ZZS.

Svaka će država stranka, na temelju čl. 12. st. 5. Konvencije, poduzeti mjere, gdje je to prikladno i pod uvjetima koje propisuje njezino unutarnje pravo, za uspostavu suradnje s nevladinim organizacijama, drugim mjerodavnim organizacijama ili drugim dijelovima civilnoga društva koji se bave pružanjem pomoći žrtvama.

Svaka stranka mora usvojiti zakonodavne i druge mjere koje su potrebne da se osigura da pružanje pomoći žrtvi ne bude uvjetovano pristankom žrtve na svjedočenje (čl. 12. st. 6. Konvencije).

Za provedbu odredbi o pomoći žrtvama trgovanja ljudima svaka je država stranka dužna osigurati da se mjere pomoći i zaštite pružaju na temelju dogovora i dobivenih informacija, vodeći računa o posebnim potrebama osoba u bespomoćnom položaju i o pravima djece kad je riječ o njihovu smještaju, obrazovanju i odgovarajućoj zdravstvenoj skrbi (čl. 12. st. 7. Konvencije).¹⁶

---

¹⁶ Istovjetno određuje i čl. 6. st. 4. Protokola za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece, kojim se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta.

4. RAZDOBLJE OPORAVKA I RAZMIŠLJANJA

Prema odredbama Konvencije, stranke imaju obvezu u svom domaćem zakonodavstvu osigurati razdoblje oporavka i razmišljanja u trajanju od najmanje 30 dana, kad postoje opravdani razlozi za vjerovanje da je osoba žrtva. To će razdoblje biti dovoljno da se osoba oporavi i pobjegne od utjecaja počinitelja trgovanja ljudima i/ili da donese upućenu odluku o suradnji s nadležnim tijelima. Tijekom tog razdoblja ne može se izvršiti nikakav nalog za protjerivanje takve osobe. Takva odredba ne dovodi u pitanje radnje koje nadležna tijela izvršavaju u svim fazama mjerodavnih domaćih postupaka, a posebice kad je riječ o istrazi i kaznenom progonu počinitelja predmetnih kaznenih djela. Tijekom tog razdoblja stranke će osobama na koje se ova odredba odnosi dopustiti da ostanu u njihovu državnom području (čl. 13. st. 1. Konvencije).

Obvezu reguliranja razdoblja oporavka i razmišljanja za žrtvu trgovanja ljudima RH je provela kroz novi Zakon o strancima (NN 79/07.; dalje: ZS), koji stupa na snagu 1. siječnja 2008., gdje je predviđeno razdoblje od 30 dana¹⁷ u kojemu žrtva ima vremena za oporavak od nasilja koje je pretrpjela i odlučivanje o sudjelovanju u programu pomoći i zaštite.

Skrbnik maloljetnika¹⁸ koji je identificiran kao žrtva ima pravo u roku 90 dana odlučiti o sudjelovanju u programu pomoći i zaštite, vodeći računa o najboljem interesu maloljetnika te uvažavajući mišljenje maloljetnika (čl. 71. st. 2. ZS).

Tijekom preporučenog razdoblja oporavka i razmišljanja osobe za koje postoje opravdani razlozi za vjerovanje da su žrtve trgovanja ljudima imaju pravo na mjere pomoći i zaštite žrtava navedene u čl. 12. stavcima 1. i 2. Konvencije sukladno čl. 13. st. 2. Konvencije.

Stranke nisu dužne poštovati preporučeno razdoblje ako ih u tome sprječava potreba održavanja javnog reda i mira ili ako se utvrdi da se osoba neutemeljeno pozivala na status žrtve (čl. 13. st. 3. Konvencije).

Čl. 71. st. 3. ZS određuje da se rok od 30 dana za žrtve trgovanja ljudima ne mora poštovati ako se utvrdi da stranac identificiran kao žrtva to nije odnosno u slučajevima kad je stranac aktivno, dragovoljno i na osobnu inicijativu obnovio kontakte s počiniteljima kaznenih djela te u slučajevima kada to zahtijevaju razlozi zaštite javnog poretka i nacionalne sigurnosti.

---

¹⁷ Važećom Uputom predviđen je rok od 90 dana, pa će biti nužno uskladiti i podzakonske norme s novim zakonom, nap. a.

¹⁸ ZS rabi samo termin "maloljetnik", za razliku od Konvencije, koja se koristi terminom "dijete", slijedom čega treba ekstenzivno tumačiti ZS tako da se pod pojmom "maloljetnik" razumije i žrtva koja je "dijete", budući da Konvencija pod tim pojmom razumije sve osobe mlađe od 18 godina, nap. a.

Odredbe nacionalnog zakonodavstva usuglašene su takvim određenjem s Konvencijom, a naglasak je da se preporučeni rok za oporavak i razmišljanje prvenstveno ne treba poštovati ako se utvrdi da je neka osoba neosnovano dobila status žrtve. Detaljno su predviđeni uvjeti pod kojima dolazi do osporavanja statusa žrtve i gubitka prava na razdoblje oporavka i razmišljanja o uključivanju u programe zaštite i pomoći. Utvrđenjem da ne postoje opravdani razlozi za vjerovanje da je osoba žrtva trgovanja ljudima prestaje i potreba za poštovanjem zahtjeva da se toj osobi ostavi određeni rok za promišljanje.

5. DOZVOLA BORAVKA

Sukladno čl. 14. st. 1. Konvencije, svaka će država stranka žrtvama izdati dozvolu boravka, čija se valjanost može produžiti u jednom ili drugom opisanom slučaju, ili u oba:

a) ako nadležne vlasti smatraju da je njihov boravak nužan radi njihove osobne situacije,

b) ako nadležne vlasti smatraju da je njihov boravak nužan radi suradnje s nadležnim tijelima u istrazi ili kaznenom postupku. U slučaju produživanja dozvole privremenog boravka na toj osnovi, nikako se ne smije dopustiti da produženje dozvole boravka ovisi o spremnosti žrtve na suradnju s pravosudnim tijelima.

Žrtvu je nužno upoznati s njezinim pravom na reguliranje statusa privremenog boravka u RH, što je određeno Protokolom za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtava trgovanja ljudima.

Način reguliranja boravka žrtvama trgovanja ljudima u RH podrobno je uređen ZS-om i Uputom te se smatra oblikom pružanja pomoći i zaštite žrtava. Pod pojmom reguliranja boravka identificiranim žrtvama trgovanja ljudima razumije se odobravanje privremenog boravka žrtvama koje su strani državljani i rješavanje boravišta/prebivališta državljanima RH.

Privremeni boravak iz humanitarnih razloga odobrit će se strancu koji ima status žrtve trgovanja ljudima, s rokom važenja od šest mjeseci do godine dana, s tim da se može produžiti.

Status žrtve stječe se prihvaćanjem sudjelovanja u programu pomoći i zaštite o čemu operativni tim Nacionalnog odbora za suzbijanje trgovanja ljudima obavještava Ministarstvo (čl. 70. st. 2. ZS).

Ako žrtva trgovanja ljudima nema identifikacijsku ispravu, što je vrlo često jer se žrtvama u pravilu oduzimaju putne isprave i drugi dokumenti radi onemogućivanja bijega, ili je njezin identitet dvojben, u postupku odobravanja privremenog boravka koriste se podaci koje sama žrtva navede, dok se ne utvrdi stvarno stanje.

Stranac identificiran kao žrtva trgovanja ljudima ima pravo u roku 30 dana odlučiti o sudjelovanju u programu pomoći i zaštite. Odobrenje boravka upisuje se u putnu ispravu žrtve u obliku naljepnice, a ako žrtva nema važeću putnu ispravu, izdaje se rješenje.

Žrtvama trgovanja ljudima koje su hrvatski državljani nadležna policijska uprava, na temelju naloga Ministarstva unutarnjih poslova, prijavljuje prebivalište na određenoj adresi i izdavanje osobne iskaznice, ako je žrtva nema. U postupku podnošenja zahtjeva za izdavanje osobne iskaznice, koji žrtva mora podnijeti osobno, te reguliranja prebivališta, žrtvu će pratiti ovlašteni predstavnik neke od institucija mjerodavne za pomoć i zaštitu žrtava (nevladine organizacije, centri za socijalnu skrb, IOM).

Osobna iskaznica za stranca izdaje se žrtvi kojoj je odobren privremeni boravak, a nema važeću putnu ispravu, na vrijeme za koje joj je odobren privremeni boravak (čl. 143. st. 2. ZS).

Dozvola boravka za djecu koja su žrtve trgovanja ljudima, ako je to zakonski potrebno, izdat će se u skladu s najboljim interesima djeteta i, kad je to prikladno, njezina će se valjanost produljiti pod istim uvjetima kao za odrasle osobe (čl. 14. st. 2. Konvencije).

Neproduljivanje valjanosti dozvole boravka ili njezino ukidanje podložno je uvjetima koje propisuje unutarnje pravo stranke (čl. 14. st. 3. Konvencije).

Privremeni boravak iz humanitarnih razloga žrtvi prestaje:

1. ako je izgubila status žrtve; status žrtve prestaje ako je osoba svoj iskaz temeljila na lažnim činjenicama, ako su prestale okolnosti zbog kojih je stekla status ili se ponaša suprotno pravilima utvrđenim programom pomoći i zaštite (čl. 70. st. 4. ZS),

2. ako se utvrdi da zloupotrebljava status žrtve,

3. ako to zahtijevaju razlozi zaštite javnog poretka, nacionalne sigurnosti i javnog zdravlja.

Ako se utvrđuju razlozi za prestanak privremenog boravka žrtve djeteta, u postupku odlučivanja mora se zatražiti mišljenje tijela nadležnog za poslove socijalne skrbi.

Ako žrtva podnese molbu za izdavanje neke druge vrste dozvole boravka, stranka će uzeti u obzir da žrtva ima, ili je imala, dozvolu boravka izdanu u skladu s čl. 14. st. 1. Konvencije (čl. 14. st. 4. Konvencije).

Suprotno odredbi čl. 14. st. 4. Konvencije, čl. 77. ZS isključuje mogućnost da žrtve trgovanja ljudima, koje su strani državljani, podnesu zahtjev za odobrenje privremenog boravka u neku drugu svrhu, izuzev humanitarnih razloga. Nejasno je zašto se tako izričito derogira Konvencija, a nadati se je da navedeno određenje neće utjecati na zaštitu prava žrtava, jer se ta odredba izravno odnosi na tu kategoriju građana, dok stvarne opasnosti od eventualnih zlouporaba tog prava nema.

Uzimajući u obzir obveze stranaka navedene u članku 40. Konvencije,¹⁹ svaka će stranka osigurati da se izdavanje dozvole prema ovome članku provodi ne dovodeći u pitanje pravo na traženje i dobivanje azila (čl. 14. st. 5. Konvencije).

Azil je zaštita kojom se ostvaruje ustavna odredba o pružanju utočišta strancu (osobi koja nema hrvatsko državljanstvo ili osobi bez državljanstva) u Republici Hrvatskoj na temelju rješenja Ministarstva unutarnjih poslova o udovoljavanju zahtjevu za azil, budući da se ta osoba zbog osnovanog straha od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja ne može ili ne želi zbog tog straha staviti pod zaštitu države svog državljanstva ili države svog uobičajenog boravišta (čl. 2. st. 5. u svezi s čl. 4. ZA). Pravo na azil zajamčeno je i odredbom čl. 33. Ustava RH, a temelji se na međunarodnom humanitarnom pravu.

Strancu koji ne ispunjava uvjete za dobivanje azila može se odobriti supsidijarna zaštita kad postoji konkretna opasnost da će povratkom u državu podrijetla biti izložen ozbiljnoj nepravdi te se zbog toga ne može ili ne želi staviti pod zaštitu te države. Supsidijarna zaštita odobrava se na rok od godine dana i može se produljivati.

O zahtjevu za azil odlučuje Ministarstvo unutarnjih poslova. Protiv te se odluke može podnijeti žalba Povjerenstvu za azil. Njegova je odluka konačna i protiv nje se može pokrenuti upravni spor.

Do 31. prosinca 2006. zahtjev za azil u Republici Hrvatskoj podnijele su ukupno 362 osobe.²⁰

Tražitelj azila, glede prava koja ostvaruje, ima jednaka prava kao i žrtve trgovanja ljudima, budući da ima pravo na boravak u RH (do okončanja postupka u povodu zahtjeva za azil), osiguranje osnovnih uvjeta za život i smještaj, zdravstvenu zaštitu, osnovno i srednje obrazovanje, novčanu pomoć, besplatnu pravnu pomoć, humanitarnu pomoć, slobodu vjeroispovijesti i vjerskog odgoja djece i pravo na rad.²¹ Također, omogućit će mu se uključivanje u kulturni, gospodarski i društveni život.

Azilantu prestaje azil dobrovoljnim stavljanjem pod zaštitu države koje je državljanin, stjecanjem državljanstva države zaštitu koje može uživati, dobrovoljnim ponovnim uspostavljanjem statusa u državi u kojoj je boravio ili izvan koje je boravio u strahu od proganjanja i prestankom okolnosti u državi podrijetla na osnovi kojih mu je odobren azil (čl. 63. ZA).

---

¹⁹ Čl. 40. Konvencije postavlja zahtjev da njezine odredbe ne utječu na prava i obveze koje proizlaze iz drugih međunarodnih instrumenata, sporazuma, pravila, međunarodnog humanitarnog prava i međunarodnih propisa o ljudskim pravima.

²⁰ Prema: Migracijska politika Republike Hrvatske 2007./2008., NN 83/07.

²¹ Prema čl. 29. i dalje ZA.

6. NAKNADA ŠTETE I PRAVNI LIJEK

“Svaka će stranka osigurati da žrtve, i to od trenutka prvog stupanja u kontakt s nadležnim vlastima, imaju pristup informacijama²² o mjerodavnim sudskim i upravnim postupcima na jeziku koji razumiju.” (Čl. 15. st. 1. Konvencije.)

Nadzorni odbor Projekta podrške žrtvama kaznenih djela donio je Smjernice za pružanje informacija žrtvama kaznenih djela u pretkaznenom i kaznenom postupku, kojima se jamči pravedan odnos i obzirnost, uz pružanje podrške u resocijalizaciji žrtvama. Cilj Smjernica je povezivanje i bolja suradnja tijela pretkaznenog i kaznenog postupka glede pružanja svih potrebnih informacija žrtvama, u smislu čl. 15. st. 1. Konvencije. Krajnja svrha Smjernica je pružanje podrške žrtvama kaznenih djela, povećanje spremnosti žrtava na prijavljivanje počinjenih kaznenih djela i davanje svjedočkog iskaza, skraćivanje trajanja sudskih postupaka zbog odgoda uzrokovanih nesuradnjom žrtava i povećanje povjerenja javnosti u kazneno zakonodavstvo.

Tijela koja sudjeluju u postupku dužna su pri pružanju informacija žrtvama postupati po načelu transparentnosti. Policijski službenici dužni su upoznati žrtvu s njezinim zakonskim pravima, informirati je o mogućnosti njezine zaštite putem izricanja mjera zaštite, uputiti ih na institucije i udruge koje pružaju pomoć žrtvama kaznenih djela, postupati obzirno prema žrtvi radi izbjegavanja sekundarne viktimizacije, obavijestiti nadležni centar za socijalnu skrb ako je riječ o djetetu žrtvi i pružiti informacije o tijeku postupka. Treba naglasiti da je provođenje izvida kao dijela prethodnog kaznenog postupka vrlo značajno za pružanje informacija žrtvama, ali nažalost upravo u tom dijelu postupka dolazi do dodatne viktimizacije žrtava, ponajprije zbog nedovoljne obučenosti policijskih službenika koji na žrtvu gledaju isključivo kao na izvor saznanja o činjenicama odlučnim za podnošenje kaznene prijave. Nerijetki su slučajevi da žrtva ostane potpuno neinformirana, ne samo glede svoje zaštite ili prava, nego i bilo koje informacije koju zatraži, što uzrokuje novu traumatizaciju. Djelatnike policije nužno je kontinuirano obučavati i obrazovati upravo u pogledu pružanja informacija žrtvama kaznenih djela, budući da su upravo oni osobe državne vlasti s kojima žrtve trgovanja ljudima najčešće imaju prvi kontakt.

Državno odvjetništvo ima obvezu na pitanje žrtve pružiti joj informaciju o stanju predmeta i fazi u kojoj se predmet nalazi, informirati žrtvu o mogućnosti

---

²² Identičan zahtjev postavljen je i u Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, P. VII, t. c); preporukama Opće skupštine UN usvojenim rezolucijom 60/147. od 16. prosinca 2005. i čl. 6. st. 2. t. a) Protokola za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece, kojim se dopunjuje Konvencija UN protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta.

posebnog sudjelovanja i posebnog načina saslušanja u svojstvu svjedoka prema odredbama posebnih propisa te u slučaju odbačaja kaznene prijave poučiti žrtvu o pravu na preuzimanje kaznenog progona, sukladno odredbama čl. 55. st. 1. i st. 2. ZKP. Smjernice na odgovarajući način reguliraju obveze državnog odvjetništva u pogledu informiranja žrtava, ali za žrtve trgovanja ljudima, osobito strane državljanke, bilo bi povoljnije rješenje da se državnog odvjetnika obveže na informiranje žrtve o kaznenom postupku, kretanju spisa predmeta i drugim bitnim stvarima, bez posebnog pitanja same žrtve.

Praktični problem je preuzimanje kaznenog progona od strane žrtve, unatoč danoj pouci, poglavito u slučajevima trgovanja ljudima. Teško je zamisliti da bi žrtva trgovanja ljudima, osobito strani državljanin, preuzimao kazneni progon u slučaju odbačaja kaznene prijave od državnog odvjetništva, budući da za to nema ni znanja, ni volje, ni mogućnosti, ni sredstava. Uputa o pravu na preuzimanje kaznenog progona vjerojatno bi ostala isključivo mrtvo slovo na papiru, iako je zadovoljen uvjet o informiranju žrtve o njezinim pravima. Rješenje je postavljanje punomoćnika, troškove čijeg bi zastupanja žrtve u slučaju preuzimanja progona snosila država, što se može predvidjeti u okviru prava na besplatnu pravnu pomoć, barem kao iznimka u korist žrtava trgovanja ljudima koje nisu hrvatski državljani.

Za vrijeme trajanja sudskog postupka predsjednik sudskog vijeća odgovarajuće će uputiti žrtvu o njezinim pravima na predlaganje dokaza, ukazivanje na bitne činjenice, mogućnost postavljanja pitanja optuženiku, svjedocima i vještacima te davanja primjedaba na njihove iskaze, prava na razgledanje spisa predmeta, preuzimanje i način preuzimanja progona u slučaju odustanka državnog odvjetnika od optužbe, pouke o pravu na korištenje vlastitog jezika, mogućnosti angažiranja punomoćnika koji će se brinuti za interese žrtve i pravu na postavljanje zahtjeva za naknadu štete.

Iskustva i istraživanja pokazuju da je svjedocima/žrtvama vrlo bitno informiranje o njihovim pravima i tijeku kaznenog postupka, uz pružanje psihološke i emocionalne podrške te osiguranje besplatne pravne pomoći.²³

Pružanje informacija žrtvama nužno je kako bi razumjele što će se sve dogoditi tijekom postupka, koja su im prava i obveze te kako bi im se omogućio pristup svim potrebnim uslugama koje su im na raspolaganju.

Na temelju odredbe čl. 15. st. 2. Konvencije svaka je država stranka u svom domaćem zakonodavstvu obvezna osigurati pravo na pravni savjet i besplatnu pravnu pomoć žrtvama pod uvjetima koje propisuje njezino unutarnje pravo.

U pogledu ispunjavanja tog standarda postoje ozbiljni nedostaci u našem zakonodavstvu, koji se za sada neuspješno pokušavaju otkloniti već dulje vrijeme. Naime, žrtvama u unutarnjem pravu RH nije osigurano ni pravo na

---

²³ Prema: Podrška žrtvama i svjedocima kaznenih djela u Republici Hrvatskoj, Program Ujedinjenih naroda za razvoj, <http://www.undp.hr>.

pravni savjet ni pravo na besplatnu pravnu pomoć. U tu svrhu očekuje se donošenje posebnog zakona kojime bi se reguliralo pružanje besplatne pravne pomoći, ne samo žrtvama kaznenih djela nego i svim građanima koji nisu u mogućnosti podmiriti troškove pružanja pravne pomoći.

Osiguravanje pravne pomoći građanima u Republici Hrvatskoj samo je pojedinačno i djelomično uređeno određenim zakonima, konkretno u kaznenom pravu samo Zakonom o kaznenom postupku (pravo obrane okrivljenika) te drugim zakonima iz preostalih grana prava (Zakon o odvjjetništvu, Zakon o parničnom postupku, Zakon o socijalnoj skrbi itd.).

Pravo na besplatnu pravnu pomoć, krug njezinih korisnika, uvjeti i način njezina ostvarivanja, subjekti ovlašteni za pružanje besplatne pravne pomoći, tijela nadležna za odobravanje prava, financiranje i druga važna pitanja trebala su biti riješena donošenjem Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, kojeg je završna verzija radnog teksta sastavljena još 21. lipnja 2005.,²⁴ ali nije izglasana u Hrvatskom saboru. Donošenjem tog zakona trebalo je biti uređeno pružanje pravne pomoći osobama oštećenim kaznenim djelom odnosno žrtvama kaznenih djela, posebice žrtvama trgovanja ljudima, tražiteljima azila, azilantima ili izbjeglicama u RH, koji nisu kadri podmiriti troškove pravne pomoći. Na taj bi se način ispunio zahtjev iz čl. 15. st. 2. Konvencije o pravu žrtava na pravni savjet i besplatnu pravnu pomoć, prema uvjetima unutarnjeg prava države stranke.

U tijeku je donošenje Zakona o ostvarivanju prava na pravnu pomoć, nacrt kojega je izrađen u suradnji ministarstva nadležnog za poslove pravosuđa, predstavnika Hrvatske odvjetničke komore i predstavnika nevladinih organizacija. Taj bi zakon trebao stupanjem na snagu²⁵ urediti ostvarivanje prava na pravnu pomoć i besplatne pravne savjete svim građanima, kako hrvatskim tako i stranim državljanima. Subjekti koji bi trebali pružati navedenu pomoć su odvjetnici, udruge i pravni fakulteti.

Pod pravnom pomoći Prijedlog tog zakona razumije ostvarivanje prava hrvatskih državljana i stranaca na pošteno suđenje i jednak pristup sudu i drugim tijelima pred kojima ostvaruju pojedina prava i obveze, troškove kojega bi snosila RH zbog materijalnog položaja i okolnosti da korisnici pravne pomoći ne bi mogli ostvariti ta prava bez ugrožavanja vlastitog uzdržavanja i

---

²⁴ Konačna radna verzija izrađena je 28. rujna 2005.; prema: Mitrović, M., Institut besplatne pravne pomoći u Republici Hrvatskoj i strategija njegova razvoja, str. 2, <http://www.pravosudje.hr>).

²⁵ Predviđeno je da stupa na snagu 1. siječnja 2008., a prema nekim predviđanjima potpuna primjena, dostupnost i sveobuhvatnost primjene predviđa se tek od 2010. godine, nap. a.; prema: Prijedlog zakona o ostvarivanju prava na pravnu pomoć, str. 31, 45 i dr., <http://www.sabor.hr>. U trenutku pisanja ovoga rada Prijedlog zakona bio je u sadorskoj proceduri, ali nije izglasan u sadašnjem sazivu, tako da vjerojatno neće zaživjeti predviđenog nadnevka.

uzdržavanja članova svojih domaćinstava. Pri odobravanju besplatne pravne pomoći podnositelje zahtjeva ne smije se diskriminirati niti povlašćivati na bilo kojoj osnovi protivno utvrđenim pravima i slobodama.

Izričito je predviđeno odobravanje pružanja pravne pomoći žrtvama trgovanja ljudima te drugim žrtvama pod zakonskim uvjetima, što je vrlo bitno za položaj žrtava, poglavito stranaca. Donošenjem Zakona o ostvarivanju prava na pravnu pomoć otklonit će se sadašnji nedostaci u vezi sa zahtjevima Konvencije za ostvarivanjem prava žrtava na besplatnu pravnu pomoć i pravni savjet.

Argumentirano raspravljanje o razlozima zakonskog neuređivanja pružanja besplatne pravne pomoći do sada nemoguće je bez potpunog poznavanja cjelokupne problematike organiziranja sustava pružanja takve pomoći, a nagađanje nije uputno, iako treba istaknuti problem financiranja kao vjerojatno najvažniji problem i zapreku za normiranje tog pravnog područja. Vijeće Europe također je u svome mišljenju o prijedlogu ovog zakona istaknulo da treba voditi računa o osiguranju potrebnih financijskih sredstava za ostvarivanje prava na pravnu pomoć i izbjeći situaciju da se zakonom zajamče prava koja neće biti moguće ostvariti zbog nedostatka financijskih sredstava (ibid., str. 33).

“Svaka će stranka u svom domaćem zakonodavstvu osigurati pravo žrtava na naknadu štete od počinitelja.” (Čl. 15. st. 3. Konvencije.)

Obveza države na naknadu štete žrtvama u slučajevima nekažnjavanja počinitelja kaznenog djela trgovanja ljudima ili kada taj počinitelj ostane nepoznat počiva na dužnosti države da progoni i kazni sve počinitelje kaznenih djela u interesu svih građana.

Zakonom o potvrđivanju Rimskog statuta Međunarodnog kaznenog suda (NN-Međunarodni ugovori broj 5/01.; dalje: Rimski statut) predviđena je odšteta žrtvama kaznenih djela, gdje se u čl. 75. st. 1. određuje obveza Suda da utvrdi načela koja se odnose na odštetu žrtvama ili njihovim sljednicima, uključujući restituciju, naknadu i rehabilitaciju. Na toj osnovi, Sud može u svojoj odluci, na zahtjev ovlaštene osobe ili, iznimno, na vlastiti poticaj, odrediti opseg i iznos svake štete, gubitka ili povrede, uz navođenje načela na kojima je zasnovao svoju odluku. Izjave žrtve, predstavnika žrtve, optuženika i drugih zainteresiranih osoba i država Sud će pri donošenju takve odluke uvijek uzeti u obzir. U svim slučajevima kad su kaznenim djelom povrijeđeni osobni interesi žrtava, Sud će dopustiti da se njihovi pogledi i stajališta iznesu u bilo kojem stadiju postupka, uz uvjet da to ne utječe na pravično i nepristrano suđenje.

Stranke Konvencije, prema odredbi čl. 15. st. 4., dužne su usvojiti zakonodavne ili druge mjere koje su potrebne kako bi se žrtvama zajamčila naknada štete u skladu s uvjetima koje propisuje njezino unutarnje pravo, primjerice putem uspostave fonda za naknadu štete žrtvama ili mjera ili programa kojih je cilj socijalna pomoć i socijalna integracija žrtava, a koji bi se mogli financirati iz sredstava prikupljenih primjenom mjera iz članka 23.

Sukladno čl. 23. st. 3. Konvencije, svaka država stranka usvojiti će zakonodavne ili druge mjere potrebne za omogućivanje zapljene ili oduzimanja na drugi način sredstava stečenih počinjenjem kaznenog djela trgovanja ljudima, zaradu ostvarenu na taj način ili imovinu vrijednost koje odgovara toj zaradi.

Sud osuđeniku može odrediti način izvršenja obeštećenja, uključujući i fond osnovan u korist žrtava kaznenih djela, osnovan odlukom Skupštine država stranaka, u koji se unose novac i druga imovina prikupljena novčanim kaznama i oduzimanjem imovinske koristi (čl. 79. Rimskog statuta).

Mnogi međunarodni dokumenti iziskuju obvezu država stranaka za reguliranjem ostvarive i zajamčene naknade štete žrtvama, pri čemu se u pravilu navodi kao optimalno rješenje osnivanje fonda²⁶ za naknadu štete žrtvama. U unutarnjem zakonodavstvu to pitanje regulirano je sporadično, bez konkretizacije problema i rješenja. Naime, čl. 175. st. 1. t. 2. ZKP predviđa uplatu određene svote u fond za naknadu štete žrtvama kaznenih djela, na što državni odvjetnik može obvezati osumnjičenika kad odlučuje o kaznenom progonu prema načelu svrhovitosti.²⁷ Provedbeni propisi nisu doneseni niti je zasebno u ZKP-u ili drugom zakonu normirano osnivanje fonda, rad fonda, korištenje sredstava i druga važna pitanja. To bi trebalo urediti normama podzakonskog karaktera ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa tako da se detaljno normiraju načini i slučajevi uplate u fond za naknadu štete žrtvama, mogući obveznici, da se jasno odredi krug državnih tijela koja bi imala ovlast naložiti uplatu određene svote u fond (odrediti mogu li to naložiti samo sudovi ili i druga tijela državne vlasti, primjerice državno odvjetništvo, USKOK, carina itd., oblik i sadržaj odluke, osobe zadužene za provedbu i nadzor i drugo), način izvršenja naložene obveze, način deponiranja sredstava (državni proračun, zasebni fond ili zaklada, poseban račun), tijelo nadležno za upravljanje fondom, moguće

---

²⁶ Ujedinjeni narodi još su 1981. godine osnovali Voluntary Fund for Victims of Torture, ali sredstva iz njega ne mogu se koristiti za pružanje izravne financijske pomoći žrtvama nasilja, već se daje financijska pomoć nevladinim organizacijama da one pruže izravnu medicinsku, psihološku, socijalnu, ekonomsku, pravnu i druge oblike pomoći žrtvama i članovima njihovih obitelji. Prema: Bassiouni, C. M., str. 272. Navedeno rješenje zanimljivo je sa stajališta pravne teorije, ali upitna je stvarna korist posrednog pružanja pomoći žrtvama. Istovjetno rješenje predviđeno je i u Kanadi, gdje je osnovan The Victims Fund, koji žrtvama pruža izravnu pomoć sredstvima iz fonda samo iznimno, uglavnom radi sudjelovanja u kaznenom postupku. Prema: The Victims Fund, <http://www.justice.gc.ca>. Također, u SAD, na temelju Victims of Crime Act, osnovan je Crime Victims Fund, kao glavni izvor financiranja pomoći žrtvama, u koji se slijevaju znatna sredstva, namijenjena podmiranju medicinskih troškova, pogrebnih troškova, psihijatrijskoj pomoći žrtvama, naknadi izgubljene zarade i izgubljenog uzdržavanja te drugih nadoknadivih troškova, savjetovanja, smještaja u skloništa za žrtve, pravnih savjeta i drugog, no samo manji dio ide izravno žrtvama i samo djelomično za naknadu štete. Prema: Victims of Crime Act Crime Victims Fund, <http://www.ojp.usdoj.gov>.

²⁷ Pavišić, B., Zakon o kaznenom postupku, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Biblioteka Zavoda za kaznene znanosti Mošćenice, Rijeka, 2003.

izvore priljeva sredstava (novčane kazne, oduzeta imovinska korist, posebni slučajevi uplate - primjerice čl. 175. ZKP), donju i gornju granicu svote koja se može isplatiti pojedinačnoj žrtvi i druga provedbena pitanja. Nažalost, prije osnivanja tog fonda valjalo bi prije svega urediti postojeći sustav naplate izrečenih novčanih kazni, budući da se u praksi pokazuje neučinkovit, kao polaznu osnovu za stvarno osnivanje fonda i ostvarivu mogućnost uplate odgovarajućih iznosa u fond na osnovi naplaćenih novčanih kazni.

Republika Hrvatska notifikacijom o pristupanju usvojila je i European Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes (ETS 116, Strasbourg, 24. studenoga 1983.). Konvencija regulira naknadu štete žrtvama kaznenih djela s elementima nasilja, od strane države. Propisuje da su države stranke dužne pridonijeti naknadi štete, ako to nije moguće iz drugih izvora, žrtvama koje su pretrpjele tjelesne ozljede ili narušenje zdravlja kao posljedicu kaznenih djela s elementima nasilja, počinjenih s namjerom kao oblikom krivnje, i pravnim sljednicima umrlih žrtava takvih kaznenih djela.

Pravo na naknadu žrtvama pripada i u slučajevima kad počinitelj kaznenog djela ostane nepoznat ili nekažnjen. Naknada obuhvaća najmanje izgubljenу zaradu, medicinske i bolničke troškove te troškove pogreba i, u odnosu na pravne sljednike, gubitak uzdržavanja. Hrvatski Zakon o obveznim odnosima u čl. 1094. st. 1. govori o gubitku uzdržavanja odnosno pomaganja, podrazumijevajući pri tome naknadu štete u obliku novčane rente, pri čemu iznos ovisi o okolnostima slučaja.²⁸

Ograničenja naknade štete od države su brojna, od toga da se odšteta isplaćuje samo državljanima država stranaka Konvencije i državljanima država članica Vijeća Europe koji imaju stalno boravište u državi počinjenja kaznenog djela; preko ograničenja ili odbijanja isplate odštete u slučaju doprinosa žrtve počinjenju djela, umiješanosti u organizirani kriminal ili ako se to protivi načelu pravednosti; do umanjenja odštete žrtvi ako je dio naknade dobila od počinitelja. Unatoč mnogobrojnim ograničenjima, značenje Konvencije jest propisivanje odgovornosti države za naknadu štete žrtvama, budući da često žrtve ostaju bez ikakve naknade jer počinitelji nemaju sredstava, ostanu nepoznati ili nekažnjeni, same žrtve nemaju mogućnosti i sredstava potraživati odštetu od počinitelja i slično.

7. VRAĆANJE ŽRTAVA U ZEMLJU PODRIJETLA I POVRATAK

Radi sigurnog povratka stranih državljana koji su bili žrtvom trgovine ljudima potrebno je prethodno uspostaviti kontakt s obitelji žrtve, mje-

---

²⁸ Prema: Crnić, I., Zakon o obveznim odnosima, Organizator, Zagreb, 2006., str. 834.

rodavnim državnim institucijama države u koju žrtva odlazi i nevladinim (međunarodnim) organizacijama u toj državi, radi osiguranja sigurnog povratka i potrebne pomoći i zaštite. Povratak žrtve moguć je samo ako i kad mjerodavno tijelo ocijeni da su se stekli uvjeti za to, a nužna je i uska suradnja s odgovarajućim državnim tijelima RH. Žrtvi je potrebno osigurati i sigurnu pratnju, ako se ocijeni da je to nužno, te je potrebno naknadno utvrditi je li žrtva uistinu stigla na odredište i je li odgovarajuće zbrinuta.²⁹

Sveobuhvatna skrb o žrtvi značajan je standard koji iziskuje Konvencija, slijedom čega je RH predvidjela potpune mjere zaštite žrtve sve do povratka u njezinu državu, uključujući i brigu za žrtvu sve dok skrb o njoj ne preuzmu u cijelosti i stvarno nadležne institucije države primateljice. Dodatni standard zaštite predviđen je naknadnim potvrđivanjem i uvjeravanjem da je žrtva stigla u državu primateljicu i da je ondje uistinu odgovarajuće zbrinuta. Nisu predviđene eventualne radnje domaćih državnih tijela u slučaju naknadnog utvrđenja nepravilnosti glede prihvata i skrbi oko žrtve trgovanja ljudima, no to Konvencija i ne traži. Valja pretpostaviti upućivanje odgovarajuće diplomatske note državi primateljici radi upozorenja na uočene nedostatke u postupanju prema upućenoj žrtvi i ukazivanja na preuzete obveze.

Stranka državljanstvo koje ima žrtva ili u kojoj je žrtva imala pravo stalnog boravka u vrijeme ulaska u državno područje stranke primateljice, vodeći računa o pravima, sigurnosti i dostojanstvu žrtve, omogućit će i prihvatiti njezin povratak bez nepotrebnog ili neopravdanog odgađanja (čl. 16. st. 1. Konvencije).

Kad stranka vraća žrtvu u drugu državu, taj se povratak treba provesti vodeći računa o pravima, sigurnosti i dostojanstvu te osobe i o statusu svih sudskih postupaka koji su povezani s činjenicom da je osoba žrtva, i treba po mogućnosti biti dobrovoljan (čl. 16. st. 2. Konvencije).

Siguran povratak stranca koji ima status žrtve provodi Ministarstvo unutarnjih poslova RH, uz istovjetan zahtjev, propisan odredbom čl. 75. st. 1. ZS, da se vodi briga o pravima, sigurnosti i dostojanstvu žrtve te o činjenici da povratak po mogućnosti treba biti dobrovoljan.

Povratak ili repatrijacija mora biti siguran i prihvatljiv za žrtvu, dostupan svim žrtvama i normiran odgovarajućim zakonskim i podzakonskim aktima.

Na zahtjev države koja prihvaća žrtvu, stranka od koje se to traži provjerit će je li žrtva njezin državljanin ili je li imala pravo stalnog boravka u njezinu državnom području u vrijeme ulaska u državno područje stranke primateljice (čl. 16. st. 3. Konvencije).

Kako bi se olakšao povratak žrtve koja nema potrebne isprave, stranka koje je ta osoba državljanin, ili u kojoj je imala pravo stalnog boravka u vrijeme ulaska u državno područje stranke primateljice, pristat će izdati, na zahtjev stranke koja žrtvu prihvaća, putne isprave ili neko drugo odobrenje koje je

---

²⁹ Prema: Protokol za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtava trgovanja ljudima.

potrebno kako bi omogućilo osobi da putuje i ponovo uđe u njezino državno područje (čl. 16. st. 4. Konvencije).

U tu svrhu izdaje se žrtvi putni list za stranca, s rokom važenja od 30 dana, na temelju kojega može nesmetano otputovati u inozemstvo odnosno državu primateljicu. Izdaje ga nadležna policijska uprava odnosno policijska postaja prema mjestu boravišta ili prebivališta stranog državljanina koji je bio žrtva trgovanja ljudima.

Konvencija u čl. 16. st. 5. uvodi standard da svaka država treba usvojiti zakonodavne ili druge mjere potrebne za uspostavu programa povratka žrtve u zemlju podrijetla, koje će uključivati nadležne državne i međunarodne institucije i nevladine organizacije. Cilj tih programa je izbjegavanje ponovne ili sekundarne viktimizacije. Svaka stranka treba uložiti najveće moguće napore kako bi podržala reintegraciju žrtava u društvo države u koju se žrtve vraćaju, uključujući i njihovo ponovno uključivanje u obrazovni sustav i tržište rada, posebice putem stjecanja i poboljšanja stručne spreme. Kad je riječ o djeci, ti programi trebaju uključivati ostvarivanje prava na obrazovanje i mjere kojima će se osigurati odgovarajuća skrb ili njihov prihvata od obitelji ili odgovarajućih ustanova za skrb o djeci.

Proces reintegracije žrtve mora biti individualiziran i prilagođen svakoj pojedinoj žrtvi, njezinoj situaciji i potrebama. Zadovoljavajući povratak, prema standardima Konvencije, uključuje pravnu i medicinsku pomoć, siguran povratak i smještaj, dostupnost školovanja i obrazovanja, omogućen pristup tržištu rada te sprječavanje dodatne ili sekundarne viktimizacije.

Konvencija u čl. 16. st. 6. utvrđuje da svaka potpisnica treba usvojiti zakonodavne ili druge mjere koje su potrebne kako bi se žrtvama dali podaci, a kad je to prikladno u suradnji s bilo kojom drugom zainteresiranom strankom, potrebni za stupanje u kontakt s organizacijama koje im mogu pomoći u zemlji u koju su vraćene ili u zemlji podrijetla u koju su vraćene, kao što su policijska i pravosudna tijela, nevladine organizacije, pravni stručnjaci koji im mogu dati savjet i ustanove socijalne skrbi.

Glede načina davanja podataka potrebnim žrtvama za ostvarivanje pomoći prigodom repatrijacije i resocijalizacije, nužne mjere dovoljno je urediti propisima podzakonskog ranga u obliku uputa, smjernica, mišljenja i slično. Preporučljivo bi bilo utvrditi mogućnost individualiziranja mjere ovisno o svakoj žrtvi posebno, uz prethodno općenito određenje tijela državne vlasti, udruga, nevladinih organizacija i drugih ustanova i pojedinaca koje mogu pružiti traženu pomoć žrtvi u toj državi.

Djeca koja su žrtve trgovanja ljudima neće biti vraćena ni u jednu državu ako nakon procjene opasnosti i sigurnosti postoje pokazatelji da takav povratak ne bi bio u najboljem interesu djeteta (čl. 16. st. 7. Konvencije).

Taj standard, koji preporučuje Konvencija, RH je u cijelosti usvojila istovjetnim određenjem u čl. 75. st. 2. ZS.

8. RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

Svaka će stranka, primjenjujući mjere iz poglavlja III., kao cilj imati promicanje ravnopravnosti spolova i primjenu rodno osviještene strategije pri donošenju, provedbi i ocjeni mjera, sukladno odredbi čl. 17. Konvencije.

Ravnopravnost spolova općenito je jedan od osnovnih ciljeva proklamiranih Konvencijom, a u unutarnjem pravu zajamčena je odredbom čl. 3. Ustava RH, koji određuje nacionalnu ravnopravnost i ravnopravnost spolova, između ostalih, kao jednu od najviših vrednota ustavnog poretka RH i temelj za tumačenje Ustava.

Posebice je regulirana određenjem pojma čl. 5. Zakona o ravnopravnosti spolova (NN 116/03.; dalje: ZRS) koji propisuje da “ravnopravnost spolova znači da su žene i muškarci jednako prisutni u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svojih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata.”

Ravnopravnost spolova u svakodnevnom životu, bar za sada, ostaje ideal ostvarenju kojeg treba težiti svjetska zajednica u cjelini, a u pogledu žrtava trgovanja ljudima do izražaja dolazi kod primjene svih mjera, ovisno o individualnoj žrtvi i vrsti njezina iskorištavanja u okviru trgovanja ljudima.

Pod zahtjevom za ravnopravnošću spolova prigodom primjena mjera zaštite žrtava treba shvatiti zahtjev za jednakim tretmanom svih žrtava trgovanja ljudima, osiguravanje istih prava, pružanje cjelovite pomoći i zaštite itd., neovisno o boji kože žrtve, njezinoj nacionalnoj pripadnosti, spolu, jeziku ili o nekoj drugoj različitosti.

9. ZAKLJUČAK

Potreba pružanja odgovarajuće i sveobuhvatne pomoći i zaštite žrtvama trgovanja ljudima obveza je svake države, a Konvencija za to daje konkretne smjernice i uvodi nove standarde zaštite žrtava.

Žrtve trgovanja ljudima ne smije se promatrati kroz prizmu potencijalnih izvora informacija za tijela kaznenog postupka, nego na njih treba gledati kao na ljudska bića koja su prošla nezamisliv osobni pakao i postupke nedostojne čovjeka.

U kolopletu mjera pomoći i promicanja prava žrtava, u hrvatskom zakonodavstvu odgovarajuće je uređena većina standarda proklamiranih i zahtijevanih Konvencijom, ali provedba tih mjera u praksi u znatno manjoj mjeri ostvaruje učinak od normiranog.

Odgovarajuće je normirana i istodobno provedena u stvarnosti mjera identifikacije žrtava podzakonskim aktima i preciznim određenjem zaduženja i

tijeka poduzimanja odgovarajućih koraka u okviru te mjere. Zaštita privatnog života iznimno je dobro normirana, dok u provedbi postoje manji nedostaci u pogledu točnog određenja roka čuvanja osobnih podataka žrtava, iako valja naglasiti da je rok općenito određen svrhom prikupljanja podataka. Pružanje pomoći žrtvama trgovanja ljudima normirano je i provedeno na najvišoj razini, što jamči žrtvama potpuno zadovoljenje traženih standarda. Isti zaključak važi i za područje reguliranja i provedbe razdoblja oporavka i razmišljanja za žrtve te za odobravanje privremenog boravka žrtvama, uz ogradu i kritiku zakonskog rješenja o nemogućnosti odobravanja žrtvama boravka u državi primateljici iz nekog drugog osim humanitarnog razloga.

Ozbiljni nedostaci glede ispunjavanja standarda Konvencije pojavljuju se u pogledu naknade štete žrtvama i ostvarenja prava na besplatnu pravnu pomoć. Naknada štete žrtvama iznimno je važan sastojak pružanja pomoći i ostvarivanja zaštite prava žrtava, no za sada nisu pronađeni odgovarajući modeli i načini učinkovite restitucije žrtvama, poglavito u situacijama kad počinitelj kaznenog djela ostane nepoznat odnosno u situacijama kad bi država trebala intervenirati, na čemu se mora dodatno poraditi. Neučinkovito je, neobjektivno i nedopustivo očekivati od žrtve da sama, bez prave pomoći, u okviru kaznenog postupka ili privatne parnice, naknadi štetu koja joj je nanesena čak i u slučajevima kad je počinitelj kaznenog djela osuđen. To još više dolazi do izražaja ako se ima u vidu činjenica da materija naknade štete žrtvama nije normirana prvi put i ne samo predmetnom Konvencijom.

Repatrijacija i resocijalizacija žrtava normativno i izvedbeno uređena je čak i iznad standarda zahtijevanih Konvencijom budući da je predviđena skrb o dobrobiti žrtve i nakon stvarnog povratka ili odlaska u državu primateljicu, uz mogućnost reagiranja u slučaju nepovoljnog ishoda za žrtvu. Glede zahtjeva za ravnopravnošću spolova pri provedbi narečenih mjera, treba istaknuti potpuno zadovoljavanje u normativnom pogledu, dok u stvarnosti treba poraditi na ostvarenju toga ideala, ne samo kod provedbe mjera pomoći i zaštite žrtava trgovanja ljudima.

Žrtva mora biti središte kaznenog postupka, ne dokazno sredstvo ni objekt postupka, čemu značajno pridonose prikazani standardi pomoći i zaštite žrtava trgovanja ljudima.

LITERATURA

1. Additional Protocol to the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data regarding supervisory authorities and transborder data flows, Strasbourg, 8. IX. 2001., <http://conventions.coe.int>
2. Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law, <http://www.ohchr.org>

3. Bassiouni, Cherif M., International Recognition of Victims Rights, Oxford Journals, Human Rights Law Review, 2006, 6(2)
4. Carić, Ante, Mlađe osobe u kaznenom pravu (počinitelji i žrtve): odabrana poglavlja, Pravni fakultet u Zagrebu, 2002.
5. Convention for Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data, Explanatory Report, Strasbourg, 28. I. 1981., <http://conventions.coe.int>
6. Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, Explanatory Report., <http://conventions.coe.int>
7. Crnić, Ivica, Zakon o obveznim odnosima, Organizator, Zagreb, 2006.
8. Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power, <http://www.ohchr.org>
9. Derenčinović, Davor, Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, Nocci d.o.o, Zagreb, 2003.
10. European Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes (ETS 116), Strasbourg, 24. XI. 1983., <http://conventions.coe.int>
11. Horvatić, Željko, Rječnik kaznenog prava, Masmedia, Zagreb, 2002.
12. Konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda te Protokol br. 1., Protokol br. 4., Protokol br. 6. i Protokol br. 7. uz Konvenciju (pročišćeni tekst), NN-Međunarodni ugovori br. 6/99.
13. Krapac, Davor, Zakon o kaznenom postupku i drugi izvori hrvatskog kaznenog postupnog prava, 6., izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2006.
14. Mitrović, Maja, Institut besplatne pravne pomoći u Republici Hrvatskoj i strategija njegovog razvoja, <http://www.pravosudje.hr>
15. Migracijska politika Republike Hrvatske za 2007./2008., NN br. 83/07.
16. Pavišić, Berislav, Komentar Zakona o kaznenom postupku, Žagar, Rijeka, 2005.
17. Podrška žrtvama i svjedocima kaznenih djela u Republici Hrvatskoj, Program Ujedinjenih naroda za razvoj, <http://www.undp.hr>
18. Prijedlog Zakona o ostvarivanju prava na besplatnu pravnu pomoć, <http://www.sabor.hr>
19. Projekt smanjenja maloljetničkog kriminala i podrške žrtvama kaznenih djela, Završno izvješće (izvadak) od 31. ožujka 2006., <http://www.pravosudje.hr>
20. Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, kojim se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, NN-Međunarodni ugovori br. 14/02.
21. Protokol za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtava trgovanja ljudima, <http://www.ljudskaprava-vladarh.hr>
22. Protokol za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece, kojim se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, NN-Međunarodni ugovori br. 14/02.
23. Smjernice za pružanje informacija žrtvama kaznenih djela u pretkaznenom i kaznenom postupku, Nadzorni odbor Projekta podrške žrtvama kaznenih djela, <http://www.pravosudje.hr>
24. Singer, Mladen - Kovčo Vukadin, Irma - Mraović Cajner, Irena, Kriminologija, Nakladni zavod Globus i Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2002.
25. Šeparović, Zvonimir, Viktimologija - studije o žrtvama, Informator, Zagreb, 1998.
26. The Victims Fund, Policy Center for Victims Issues, <http://www.justice.gc.ca>
27. Tripalo, Dražen - Mrčela, Marin - Kos, Davor, Kazneni zakon (redakcijski pročišćeni tekst), Udruga hrvatskih sudaca, Zagreb, 2006.
28. Turković, Ksenija, Utjecaj međunarodnog kaznenog prava na razvoj prava žrtava međunarodnih kaznenih djela te žrtava općenito u Europskoj uniji i RH, http://pravo.hr/issue_view_3/Download/2007/01/24/Članak4.doc

29. Uputa o načinu reguliranja boravka žrtvama trgovanja ljudima, <http://www.ljudskapravavladarh.hr>
30. Victims of Crime Act Crime Victims Fund, U. S. Department of Justice, <http://www.ojp.usdoj.gov>
31. Zakon o azilu, NN br. 79/07.
32. Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći – radni tekst, završna verzija – 21. lipnja 2005., <http://www.pravosudje.hr>
33. Zakon o potvrđivanju Konvencije za zaštitu osoba glede automatizirane obrade osobnih podataka i Dodatnog protokola uz Konvenciju za zaštitu osoba glede automatizirane obrade osobnih podataka u vezi nadzornih tijela i međunarodne razmjene podataka, NN-Međunarodni ugovori br. 4/05. i 12/05.
34. Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima, NN-Međunarodni ugovori broj 7/07.
35. Zakon o potvrđivanju Konvencije Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, NN-Međunarodni ugovori br. 14/02.
36. Zakon o potvrđivanju Rimskog statuta Međunarodnog kaznenog suda, NN-Međunarodni ugovori br. 5/01.
37. Zakon o primjeni Statuta Međunarodnog kaznenog suda i progonu za kaznena djela protiv međunarodnoga ratnog i humanitarnog prava, NN br. 175/03.
38. Zakon o socijalnoj skrbi, NN br. 73/97., 59/01., 82/01., 103/03. i 44/06.
39. Zakon o strancima, NN br. 79/07.
40. Zakon o sudovima za mladež, NN br. 111/97., 27/98. - ispravak i 12/02.
41. Zakon o zaštiti osobnih podataka, NN br. 103/03.
42. Zaštita osobnih podataka i dostupnost informacija, Preporuke Vijeća Europe, Hrvatski državni arhiv, Zagreb, 2002.

Summary

PROTECTION OF VICTIMS PURSUANT TO THE COUNCIL OF EUROPE CONVENTION ON ACTION AGAINST TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS

Measures to protect and promote the rights of victims of trafficking in human beings are gaining significance, and due attention is being devoted to them through the adoption of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings. This confirms the thesis that the victim should be at the centre of criminal procedure, and not its object.

In this paper, the author presents the standards of protection of the rights of victims of trafficking in human beings, which are introduced by the Convention, comparing the requirements set by the Convention with the norms of internal legislation, while investigating the real implementation of the legal norms that regulate the rights of victims in Croatian law. The Convention defines detailed, clear and comprehensive standards necessary to protect the victims of trafficking, persons who have undergone unthinkable suffering unfitting for a human being, and to whom it is human and humane not only to guarantee, but to truly provide, all possible care, attention, assistance and protection. The frames for providing assistance and protection to victims, besides guaranteeing them the rights that belong to them by the letter of the law and international treaties which regulate the subject-matter of trafficking in human beings, are broad, and the implementation of the set requirements in reality represents a great challenge for all states. The process of meeting the standards set and required by the Convention is currently only at the very beginning in Croatia.